

**A Budapesti Korai Fejlesztő Központ EGYMI és
Óvoda**

Gyógypedagógiai Óvodájának

Pedagógiai Programja

2026

BUDAPESTI
KORAI FEJLESZTŐ
KÖZPONT

Utolsó módosítás: 2025. augusztus-szeptember

Készítette: Kapronyi Ágnes

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	4
1.1. ADATLAP	4
1.2. INTÉZMÉNYÜNK	5
1.2.1. AZ INTÉZMÉNY RÖVID BEMUTATÁSA	5
1.2.2. AZ ÓVODÁBAN DOLGOZÓ SZAKEMBEREK:	6
1.2.3. ÓVODÁNK INTÉZMÉNYI TÖRTÉNETE, LÉTREHOZÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI	6
1.2.4. „CSEMETE” CSOPORT (ÓVODÁRA VALÓ FELKÉSZÍTÉS)	7
1.2.5. AZ ÓVODAI OKTATÁS TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA	7
2. ÓVODÁNK GYERMEKKÉPE, CÉLJAI, ELVEI ÉS PEDAGÓGIAI KONCEPCIÓJA	8
ÓVODÁNK GYERMEKKÉPE	9
AZ ÓVODÁNKBA KERÜLÉS FELTÉTELEI	9
2.1. AZ ÓVODÁNK CÉLJAI:	10
2.2. ÓVODÁNK NEVELÉSI ALAPELVEI, ÉRTÉKEI, CÉLKITŰZÉSEI	10
2.3. PEDAGÓGIAI GYAKORLATUNK ALAPKONCEPCIÓI	12
3. AZ ÓVODAI NEVELÉSÜNK FELADATAI AZ ALAPPROGRAM VONATKOZÁSÁBAN	15
AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD ALAKÍTÁSA	15
AZ ÉRZELMI, AZ ERKÖLCSI ÉS AZ ÉRTÉKORIENTÁLT KÖZÖSSÉGI NEVELÉS	16
AZ ANYANYELVI, AZ ÉRTELMI FEJLESZTÉS ÉS NEVELÉS MEGVALÓSÍTÁSA	16
4. A GYERMEKEK FEJLŐDÉSÉNEK ÉS NEVELÉSÉNEK ELVEI, FOLYAMATA	17
4.1. A TERVEZÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI FELADATAINK, DOKUMENTUMAINK	17
4.1.1. EGYÉNI FEJLESZTÉSI PROGRAM	17
4.1.2. TANÉVVEGI SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS	18
4.1.3. ÓVODÁNKBAN HASZNÁLT OBJEKTÍV TESZTEK ÉS VIZSGÁLÓ ELJÁRÁSOK	18
4.1.4. KOMMUNIKÁCIÓS ÚTLEVÉL ÉS VIDEÓ	18
4.2. A KOMPLEX FEJLESZTÉS TERÜLETEI:	18
4.2.1. KOMMUNIKÁCIÓ	19
4.2.2. ÉRZÉKELÉS-ÉSZLELÉS ÉS KOGNITÍV FUNKCIÓK	20
4.2.3. MOZGÁSFEJLESZTÉS	21
4.2.4. ÖNÁLLÓ JÁTÉK	22
4.2.5. ÖNKISZOLGÁLÁS, GONDOZÁS	22
4.2.6. EVÉS-FÓKUSZÚ GYÓGYPEDAGÓGIAI FEJLESZTÉS	23
4.3. AZ ÓVODAI NEVELÉS ÉS KOMPLEX FEJLESZTÉS SZÍNTEREI	25
4.3.1. A CSOPORTOS FOGLALKOZÁSOK	25
5.3.2. EGYÉNI FEJLESZTÉSEK	28
6. ÓVODÁNK SPECIÁLIS PROGRAMJAI	30
A BODY-MIND CENTERING® (BMC®)	30
VARÁZSLATOK HETE	31
ÜNNEPEINK	32
7. ÓVODÁNK KAPCSOLATAI	32
7.1. KAPCSOLATTARTÁS A SZÜLŐKKEL	32
7.2. KAPCSOLAT TÁRSINTÉZMÉNYEKSEL	35
8.A PEDAGÓGIAI MUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK ÉS FELSZERELÉSEK JEGYZÉKE	35
	2

9. GYERMEKVÉDELMI FELADATOK	37
10. A NEVELŐMUNKA ÉRTÉKELÉSE	38
11. MELLÉKLETEK	40
1. MELLÉKLET: NAPIREND	40
2. MELLÉKLET: A CSOPORTBAN HASZNÁLT DOKUMENTUMOK RENDSZERE	41
3. MELLÉKLET: MEGFIGYELÉSI SZEMPONTOK A FEJLESZTÉSI PROGRAM ELKÉSZÍTÉSÉHEZ	42
4. MELLÉKLET: A BESZOKTATÁS MENETE	44
3. MELLÉKLET: VARÁZSLATOK HETE – TEMATIKA	45
ZÁRADÉK	47

1. Bevezetés

1.1. Adatlap

Az Intézmény neve: Budapesti Korai Fejlesztő Központ Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Óvoda

Az intézmény székhelye: 1146 Budapest Csantavér köz 9-11.

Intézményigazgató: Czeizel Barbara

Az óvoda telephelye: 1115 Budapest, Bártfai u. 34/a

Alapítója és fenntartója: Korai Fejlesztő Központot Támogató Alapítvány, kiemelten közhasznú, non-profit szervezet.

Alapítás éve: 2010

OM azonosító: 101738

Felvételi körzet: Budapest és vonzáskörzete

Felügyelete (Szakmai, törvényességi): Korai Fejlesztő Központot Támogató Alapítvány

Jogállása: Önálló jogi személy

A pénzügyi, gazdasági adminisztráció feladatait a BKFK központi vezetése látja el

Feladata: sajátos nevelésű igényű gyermekek óvodai nevelése

Óvodai csoportok száma: 2 csoport

Engedélyezett maximális létszám: 10 fő

A pedagógiai program elkészítéséhez alapul vettük a hatályos jogszabályokat és óvodánk előző Pedagógiai Programját.

1.2. Intézményünk

1.2.1. Az Intézmény rövid bemutatása

A Budapesti Korai Fejlesztő Központ elsődleges tevékenysége Budapesten és vonzáskörzetében élő 0-3 éves korú, eltérő fejlődésű, fogyatékos kisgyermekek diagnosztikai vizsgálata, egyéni és csoportos ambuláns fejlesztése, speciális terápiák biztosítása, valamint a szülőknek nyújtott tanácsadással a családok segítése. Emellett helyet kap 3-4 éves kort betöltött, autizmussal élő, és a 2 év feletti fejlődésmenetükben jelentősen akadályozott (súlyosan-halmozottan sérült) gyermekek ambuláns csoportos, közösségi elhelyezést bevezető fejlesztése és gondozása (Csemete csoport). Speciális napközbeni közösségi elhelyezést biztosít az óvodás korú autizmussal élő gyermekek nappali ellátó csoportja, mely heti egy, vagy két délelőtti fogadja a gyermekeket, akiket az óvodai integrációra készít fel.

Alaptevékenysége mellett a Budapesti Korai Fejlesztő Központ feladatának tekinti a kora gyermekkori intervenció magyarországi módszertanának kidolgozását (pl. új vizsgálati eljárások bevezetését) illetve képzései révén a tevékenység széles körben történő népszerűsítését, terjesztését.

A Központ intézményegységeként működő Gyógypedagógiai Óvoda Budapesten és vonzáskörzetében élő súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekeket fogad heti 45 órában, biztosít számukra egész napot átívelő óvodai nevelést és ebbe ágyazottan az egyénre szabott terápiákat és a fejlesztő-gondozást.

A tíz súlyosan és halmozottan sérült kisgyermek számára két öt fős csoportban valósul meg az óvodai nevelés. A hozzánk forduló családok gyermekeinek harmadik életévétől az iskolába lépésig (6 éves korukig) biztosítjuk az óvodai nevelés keretében a személyiség fejlődéséhez szükséges segítséget, a minden fejlesztési területre kiterjedő, egyénre szabott fejlesztéseket, a családi nevelés kiegészítését és a család számára támogatást a megváltozott, nehezített élethelyzetben.

Mivel a jelenleg hatályos Nemzeti Köznevelési Törvény (2011.évi CXCV. 15.§ (3)) a súlyosan és halmozottan sérült gyermekeknek 6 éves koruktól tankötelezettség egy formájaként biztosítja a fejlesztő nevelés-oktatást, ezért mi eddig az életkorig tudjuk vállalni az óvodai nevelés biztosítását. Ezt követően a gyermekek az egyéni képességeik és lehetőségeik függvényében kerülnek fejlesztő nevelés-oktatásba, vagy másik gyógypedagógiai óvodába, esetleg iskolába.

1.2.2. Az óvodában dolgozó szakemberek:

A csoportban különböző végzettségű, és különböző tapasztalatokkal rendelkező szakemberek dolgoznak együtt. Fontosnak tartjuk, hogy minél több alkalom nyíljon egymás munkájának megismerésére, a tapasztalatok konkrét nevelési, fejlesztési helyzetekben való gyakorlati átadására.

- 3 főállású gyógypedagógus (értelmileg akadályozottak pedagógiája és/vagy szomatopedagógia szakos)
- 1 fő gyógytornász (heti 7 óra /fő)
- 2 főállású gyógypedagógiai asszisztens/dajka
- 2 félállású gyógypedagógiai asszisztens/dajka

A pedagógiai munkánk során más, a Központban dolgozó szakemberek alkalmankénti segítségére, közreműködésére számíthatunk:

- pszichológus
- orvos: gyermekneurológus
- Body Mind Centering terapeuta
- tiflopedagógus
- szurdopedagógus

Az említett szakembereken túl kapcsolatban állunk ortopéd műszerészekkel, szakorvosokkal és az önkormányzat óvodai szociális segítőjével.

1.2.3. Óvodánk intézményi története, létrehozásának előzményei

A Központban működő, fejlődésmenetükben jelentősen akadályozott, súlyosan és halmozottan sérült gyermekek heti két napon nappali ellátást nyújtó csoportja már 2003. októberében létrejött. A csoportot akkoriban alapvetően két célkitűzés hívta életre:

1. Egyfelől problémát jelentett mind a családok, mind a Központ számára, hogy a korábban korai fejlesztésben részesült, képzési kötelezett korba lépő gyermekek közösségi ellátása nem volt megoldott, ezért a korai fejlesztés lejártával nem sikerült a hozzánk járó gyermekeket tovább helyezni. E probléma kapcsán született meg az elhatározás munkatársainkban az érintett gyermekek közösségi, nappali ellátásának Központunkon belüli megszervezésére.

2. Másfelől olyan módszertani csoport létrehozására volt célkitűzés, amelyben lehetőség nyílt a 2,5 - 6 éves korú fejlődésmenetükben jelentősen akadályozott, súlyosan és halmozottan sérült gyermekek közösségi, nappali ellátásának kidolgozására, és olyan gyakorlati munka megvalósítására, amely mintául szolgálhat a hasonló céllal létrejövő, illetve már működő csoportok és intézmények számára is.

2003-ban a csoport létrehozásakor alapvető cél volt, hogy a 8. életév betöltéséig a hozzánk járó gyermekeket más gyógypedagógiai intézménybe tovább helyezzük.

A gyerekek egy része 2-3 év elteltével valóban más intézménybe került, ám jelentős részük nem hagyta el a csoportot a tervezett időre.

Ezért 2007 szeptemberétől fejlesztő iskolai csoportot hoztunk létre, ide kerültek át a tanköteles kort már betöltött gyermekek. Ez egy ideiglenes megoldás volt 2010-ig, amíg jogszabályban meghatározott módon bevezették a fejlesztő iskolai oktatást és megnövelték az intézmények befogadó képességét.

Ugyanekkor az újonnan jelentkező, fiatalabb gyermekeknek egy iskola-előkészítő csoport is indult. A fejlesztő iskolai csoport heti 3, az iskolaelőkészítő pedig heti 2 napban működött.

Központunk fejlesztő iskolai csoportja 2010. szeptemberétől egy budapesti gyógypedagógiai intézmény szerves részeként működött és a mai napig is működik tovább.

Mivel a fejlesztő iskolai csoportunkba járó gyermekeink **2010 szeptemberétől** egy új intézményben folytatták tanulmányaikat, így a Központ vezetése és a csoportban dolgozó szakemberek a szülői kérések, és megfontolt szakmai érvek hatására elindították a **Fejlesztő Iskola előkészítő Gyógypedagógiai Óvodát**, amely heti 5 napban biztosít óvodai ellátást Budapesten és vonzáskörzetében élő súlyosan és halmozottan sérült gyermekek és családjaik számára.

1.2.4. „Csemete” csoport (óvodára való felkészítés)

Az óvodába való bekerülést ideálisan, de nem szükségszerűen megelőzi az óvoda előkészítő ellátásban való részvétel. Az óvodai csoportba való beszokás sok esetben nagy nehézséget jelent a gyermekek és szüleik (főleg az édesanyák) számára. A gyermekek részéről azért, mert nincsenek felkészülve, felkészítve a csoportos helyzetek adta ingerekre, lehetőségekre, szabályokra, keretekre, megterhelésre, és nem utolsósorban a szülőről való leválásra. A szülők számára azért, mert nehéz gyermeküket elengedni, és rábízni gyermekük gondozását, ellátását a csoportban dolgozó szakemberekre.

Korábbi tapasztalatok szerint a gyermekek egy része nagy szakadékként élte meg, hogy a kétszemélyes helyzetekből, a heti 1-2 órás foglalkozások után heti 5 napos ellátásba csöppentek, ahol szülők nélkül kellett jelen lenniük. Az ehhez való alkalmazkodás nagyon nagy nehézséget jelentett mind a gyermekek, mind pedig a szülők számára is. Ennek leküzdésére indítottuk 2011-ben az óvoda előkészítő csoportokat intézményünkön belül halmozottan és súlyosan-halmozottan sérült gyermekek számára kiscsoportos keretben, melynek tehát elsődleges célja, hogy felkészítse a gyermekeket és családjukat a nappali ellátás rendszerére.

1.2.5. Az óvodai oktatás törvényi szabályozása

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek óvodai ellátását törvény nem írja elő. Számukra elérhető nappali ellátás csak a szociális ágazat által működtetett bölcsődei gondozás keretében valósulhat meg, ezt a korai fejlesztés (mint köznevelési feladat) egészíti ki (1997/XXXI. tv. a gyermekek védelméről 42/A.§ (1)-(4)). Ezt követően fejlesztő nevelés-oktatás formájában teljesítik tankötelezettségüket. Míg más gyermekek 3-6 éves korukban óvodai, pedagógiai ellátást kapnak, mely a nap minden tevékenységére kiterjed, addig a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek a valós szükségleteiktől nagymértékben elmaradó heti 2-5 órás korai fejlesztésben részesülnek. A későbbi fejlesztő nevelés-oktatásba, iskolai életbe való sikeresebb beilleszkedés feltétele lehet, hogy – mint minden más gyermeknek – ezeknek a gyermekeknek is elkezdődhessen a közösségi nevelésük és intenzív pedagógiai ellátásuk 3-4 éves korukban. Ezt a feladatot vállalta fel Központunk az óvoda megszervezésével.

A Program jogszabályi háttere:

A pedagógiai programunk elkészítésének alapjául az óvodai nevelést, a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelését és a súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek és tanulókkal végzett köznevelési feladatokat szabályozó jogszabályokat vettük.

Az alábbiakban felsorolt jogszabályok mentén készült programunk:

- **Esélyegyenlőségi törvény:** 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 13.§.
- **Köznevelési törvény:** 2011. évi CXCV. törvény
- **363/2012. (XII. 17.) Korm. Rendelet** az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- **20/2012 EMMI rendelet** a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról

Egyéb szabályozóink:

- A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve. *Oktatási Hivatal honlapján elérhető a kerettanterveknél*
- A Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának irányelve *Oktatási Hivatal honlapján elérhető a kerettanterveknél*
- Etikai kódex
- A Budapesti Korai Fejlesztő Központ Pedagógiai Programja és Szervezeti és Működési Szabályzata
- Az aktuális Intézményi Fejlesztési Terv

2. Óvodánk gyermekképe, céljai, elvei és pedagógiai koncepciója

Óvodánk nagyrészt azokat a súlyosan és halmozottan sérült kisgyermeket látja el, akik Központunkban korai fejlesztésben részesültek. Amennyiben a férőhelyek száma engedi természetesen fogadunk kívülről, más intézményből érkező gyermekeket is. Az óvodába bekerülés fontos feltétele, hogy a gyermek érvényes, az óvodánkat kijelölő szakértői bizottsági véleménnyel rendelkezzen.

„A súlyos és halmozott fogyatékoság, olyan az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciális humán funkciók – mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és érzékelés-észlelés – minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki.” (*Súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának irányelve*)

A súlyosan és halmozottan fogyatékos kisgyermek sérüléseihez gyakran társul többféle egészségügyi probléma is, emiatt speciális és fokozott gondozási igényeik vannak, melyeknek kielégítésére szintén vállalkozunk, azt a szülővel egyeztetett módon biztosítjuk.

Amennyiben a gyermeket megismerve, azt tapasztaljuk, hogy sérülésének mértéke, illetve 1-2 tanév alatt a fejlődése lehetővé teszi, hogy más óvodába felvegyék, a szülővel közösen a gyermek érdekében kezdeményezzük az óvodaváltást.

Óvodánk gyermekképe

Óvodánk az Alapprogramnak is megfelelően a gyermeki személyiségből indul ki, abból a tényből, hogy minden gyermek egyedi, mással nem helyettesíthető individuum és szociális lény egyszerre. A hozzánk járó gyermekeknél súlyos akadályozottságuk ellenére arra törekszünk, hogy személyiségük minél jobban kibontakozhasson, megismerhessük érzéseiket, gondolataikat. Az Alapprogrammal összhangban gondoljuk, hogy minden gyermek fejlődő személyiség, valljuk, hogy ez igaz minden genetikai eltérés, vagy más idegrendszeri sérülés okozta fogyatékoság ellenére is. Így a hozzánk járó gyermekeknek is sajátos, életkoronként (életkori szakaszonként) és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak, melyeknek megfelelően szeretnénk, ha a hozzánk járó gyermekek:

- minden nap szívesen jöjjenek óvodába;
- legyenek boldogok, tudjanak egyedül is és társakkal is játszani;
- személyiségük legyen kiegyensúlyozott, érzelmileg gazdag, nyitott, érdeklődő;
- testileg, értelmileg önmagukhoz képest fejlődjenek.

Az óvodánkba kerülés feltételei

- Érvényes Tanulási képességet Vizsgáló Szakértői Bizottság által kiadott vélemény, melyben:
 - a gyermek további fejlesztésére kijelölt intézményként a Budapesti Korai Fejlesztő Központ gyógypedagógiai óvodája szerepeljen.
- A gyermek életkora csoportba kerülésekor 3-5 év legyen.
- Ha a gyermek **más intézmény korai ellátásából érkezett**, akkor szükségesnek tartjuk, hogy **az Intézményünkben dolgozó szakemberek** által a gyermek csoportba kerülése előtt a szülő jelenlétében egy komplex állapotfelmérő **vizsgálat** keretében megállapítsa, hogy az Intézményünk gyógypedagógiai óvodája alkalmas-e a gyermek további fejlesztésére, illetve, hogy készségei, képességei alapján illik-e az általunk ellátott gyermekcsoportba.
- A Központunkban működő **gyógypedagógiai óvoda előkészítő**, ambuláns keretek között működő **csoportunkba** legalább 6 hónapig tartó aktív **részvétel**. Kivételes esetekben, ha a gyermek egy másik intézményi keretek között működő nappali csoportos ellátásból jön, ahol a Központunkban működő óvodai csoport pedagógiai tevékenységével megegyező szemléletű ellátást kapott, akkor eltekintünk az előkészítő csoportba való részvételtől. Ezen esetben az óvodavezető felveszi a kapcsolatot a gyermeket ellátó intézmény vezetőjével és a csoport gyógypedagógusával, valamint gondoskodik a gyermek megfelelő átadásának megszervezéséről.

A beszoktatás mentét programunk 4. sz. melléklete tartalmazza.

2.1. Az óvodánk céljai:

- A 3-6 éves korú súlyosan-halmozottan sérült gyermekek **köznevelésben való részvételének elősegítése, óvodai nevelés és gondozás biztosítása, a családjaik életminőségének javítása.**
- **Az óvodába járó gyermekek testi és lelki szükségleteinek kielégítése.**
- **A szülők szakmai megsegítése, tehermentesítése.**
- A gyermekek **iskolai elhelyezésének előkészítése, és megvalósítása** (fejlesztő nevelést-oktatást is biztosító gyógypedagógiai iskolákkal való kapcsolatfelvétel, személyes látogatások, szakmai munka, együttműködés kialakítása, állandó szinten tartása).
- E gyermekcsoport számára az **óvodai nevelés módszertanának kidolgozása, és a gyakorlati megvalósításának felmérése.**
- **Evés fókuszú fejlesztés** kérdéseinek megvitatása, gyakorlati alkalmazásának az óvodai programba való integrálása, technikai módszerek, segédeszközök feltérképezése, szakemberekkel való szoros együttműködés, állandó jellegű tapasztalatcsere fenntartása.
- Módszertani intézményként **gyakorlati terep biztosítása** külső szakemberek, egyetemi hallgatók számára.

2.2. Óvodánk nevelési alapelvei, értékei, célkitűzései

Alapelvek

1. „A normalizáció elve
2. A participáció elve
3. A kommunikáció és interakció elve
4. A komplexitás, a személyiségközpontúság, a szükségletorientáltság és a rehabilitáció elve
5. A kooperáció és a tudatosság elve
6. A differenciálás és az individualizáció elve”¹

Óvodai csoportjaink alapelvei azonosak a súlyosan és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának irányelvében foglalt nevelési-oktatási alapelvekkel, ám azok fontossága miatt, a felsoroltak közül kettőt ehelyütt külön részletezünk.

A kommunikáció és az interakció elve:

„A kölcsönös kommunikációs akadályozottság a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek egyik központi problémája. A nevelési, fejlesztési tevékenységet áthatja a kommunikatív megközelítés. A fejlesztési folyamat kölcsönös párbeszédre alapuló interszónális kapcsolatként épül fel. A kommunikáció és az interakció kiegészíti és erősíti egymást, csökkenti a pedagógus és a gyermek közötti távolságot. A világ jelenségeit, tárgyait, eseményeit intenzív testi kontaktuson keresztül kell a gyermekek felé közvetíteni. Az emberi és dologi világ feltárulása, a tapasztalati tanulás, a fogalomalkotás kezdeti lépései, a gondolkodás elemi műveletei csak az érzékelésen, észlelésen keresztül, a testtel megragadott tárgyak, személyek és élethelyzetek közegében, a kommunikatív szituációkra építve lehetségesek.

A fejlesztés – személyes kapcsolatként értelmezett – folyamatában a gyógypedagógusnak fel kell fedeznie a fogyatékos gyermek legegyszerűbb életműködéseiben, vegetatív megnyilvánulásaiban is a kommunikatív szándékot. Az interakció és a kommunikáció teszi lehetővé a szociális kapcsolatokat, a kommunikatív viszony emberhez méltó alakulását, hozzájárul a csoportban történő nevelés megvalósításához és segít a tanuláshoz szükséges motiváció kialakulásában és fenntartásában.”²

A differenciálás és az individualizáció elve:

„A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek tapasztalati és aktivitási lehetőségeik szempontjából heterogén csoportot alkotnak, ezért a fejlesztés folyamán megfelelő differenciálásra van szükség. A differenciálás egyrészt pedagógiai szemlélet, amely

¹ Márkus Eszter (szerk.) (2003): Ismerkedés, Megértés, Együttlét. Kézenfogva Alapítvány, Budapest

² A Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés- oktatásának irányelve

érzékenységet fejezi ki az egyéni különbségek iránt, másrészt pedagógiai gyakorlat, amely a különbségekhez való illeszkedést próbálja megvalósítani minden rendelkezésre álló eszközzel.

A differenciálás egyik formája az egyéni tanulás, az individualizálás. A tanítás és tanulás az egyéni gyógypedagógiai diagnosztizálás alapján, egyéni individuális tanulási terv szerint zajlik, amelyben egyénre szabott a célkitűzés, a didaktikai-metodikai elemek kiválasztása, a feladatok megvalósítása és az értékelés.

A csoportban differenciáltan zajlik a feladatok gyakorlati megvalósítása. Lehetőséget kínálnak erre a kreatív, a zeneterápiás, a játék-foglalkozások, a közös étkezések, szabadidős és más programok, melyek során a fogyatékos óvodáskorú gyermekek olyan ismereteket szereznek, képességeket és készségeket sajátítanak el, olyan élményekhez és tapasztalatokhoz jutnak, amelyeknek a szociális kapcsolatok fejlődésére is hatásuk van.”³

2.3. Pedagógiai gyakorlatunk alapkonceptiói

Általános, módszertani és szakmai alapelvek a súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztéséhez, oktatásához, neveléséhez

Az alábbi módszertani alapelvek fontosságát szeretnénk hangsúlyozni azzal, hogy a témához kapcsolódó szakirodalmat alapul véve röviden kitérünk az egyes elvek tartalmára.

A. A cselekvéses tanulás

Konkrét, valós, a mindennapokban zajló tevékenységekbe ágyazzuk a fejlesztési feladatokat. Nem teremtünk mesterséges helyzeteket, mert azoknak a gyermek nem tudná valódi hasznát venni a mindennapi életben.

B. Kommunikációs beágyazottság

Az óvodai nevelésünk alapelveként már megfogalmazódott. A kommunikáció és interakció elvének gyakorlati megvalósulása. Azt jelenti, hogy a gyermekek egész napját és életét, a tevékenységek minden apró lépését olyan jelzésekkel kell megerősíteni, megtámogatni, melyek segítségével minél könnyebben tájékozódnak a nap eseményeiben, illetve tárgyi és személyi környezetükben.

C. Kis lépésekben haladás

Az egyes tevékenységeket kis lépésekre bontva, minden gyermeknél külön-külön megtalálhatjuk, melyik az a mozzanat, amibe idővel be tud majd kapcsolódni, ahol aktivitást várhatunk el tőle, amit tehát fejlesztési célként is kitűzhetünk.

D. Folyamatos motiváció

³ A Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés- oktatásának irányelve

A gyermeket mindig a tevékenység aktív résztvevőjévé kell tenni, érdeklődését fel kell keltetni, különben nem várhatunk tőle együttműködést semmilyen helyzetben. A motiváció folyamatosságára azért van szükség, mert a gyakori figyelmi problémák miatt a gyermek könnyen kizökkenhet az adott helyzetből. A gyermeket a saját hozzáállásunkkal is motiválni tudjuk, ha azt közvetítjük felé, tudjuk, hogy meg tudja csinálni.

E. Optimális mértékű segítségnyújtás

A gyermek akkor tud fejlődni, ha olyan mértékben támogatjuk a tevékenység végzése során, amennyire az valóban szükséges. Ha a segítség túl kevés, akkor a helyzetet kudarcként is megélheti, elveszítheti motivációját vagy egyszerűen nem tudja megcsinálni, amit vártunk tőle. Ha azonban túl sok segítséget adunk, képességeit nem tudja kibontakoztatni, nem tud előrelépni, mert nem hagyunk ehhez kellő teret a számára.

F. Differenciálás

A differenciálás, mint alapelv, már szintén megfogalmazódott. Itt ennek az elvnek a gyakorlati megvalósulásáról van szó. Minden gyermek másként fejlődik, más személyiség, másként tud részt venni a tevékenységekben, a foglalkozásokon. Ezt a tényt a tervezésnél és a megvalósításnál egyaránt szem előtt kell tartania a szakembereknek.

G. Ismétlés

Megfelelő számú és folyamatos ismétlés szükséges minden kommunikációs jelzés és minden tevékenységhez kapcsolódó funkció elsajátításához.

H. Állandóság

A gyermek tájékozódását szolgálja környezetében, az őt körülvevő világban. Állandóságot kell biztosítanunk a gyermekek számára a kommunikációs jelzésekben, a tevékenységek lépéseiben, azok sorrendjében, valamint az egész napirendben. Ugyanakkor a tanulási lehetőség éppen a változatosság megélésében van, ezért biztosítunk számukra változatos ingereket, de az állandóság által biztonságot sugárzó közegben.

Az alábbi szempontok a gyakorlati munkánkból, mindennapos tapasztalatainkból fakadó elhatározásainkat, szemléletünket mutatja, melyet a súlyosan, halmozottan sérült gyermekekkel való munkánkat: a nevelésüket, fejlesztésüket és gondozásukat alapjaiban meghatározza.

a. Az izoláció, elszigetelődés elkerülése, a környezettel való állandó kapcsolati lehetőség biztosítása

El kell kerülnünk minden olyan helyzetet, amelyben a gyermeknek nincs lehetősége környezetére hatni, azzal interakcióba lépni és törekednünk kell a gyermek számára a lehetőség folyamatos biztosítására mind a személyi, mind a tárgyi környezet tekintetében.

b. Megfelelő testhelyzetek kialakítása és megfelelő segédeszközök alkalmazása

A fejlesztések, foglalkozások sikeressége, a gyermek egész napi hangulata, közérzete alapvetően múlik a pozicionáláson, a megfelelő segédeszközök használatán. Amíg ezek a feltételek nem biztosítottak, a gyermek nem érzi jól magát, nem tud figyelni, koncentrálni.

Minden esetben tehát meg kell találnunk a gyermek számára megfelelő korrekciós testhelyzetet, be kell szereznünk az ehhez szükséges segédeszközöket.

c. Szakemberek szoros együttműködése

A csoportban különböző végzettségű, és különböző tapasztalatokkal rendelkező szakemberek dolgoznak együtt. Törekszünk arra, hogy minél több alkalom nyíljon egymás munkájának megismerésére, a tapasztalatok konkrét nevelési, fejlesztési helyzetekben való gyakorlati átadására. Lehetőség szerint gyermekkel foglalkozó szakemberek rendszeresen látogatják egymás foglalkozásait, illetve közös egyéni foglalkozást tartanak a gyermek számára. Ez a gyakorlat az elmúlt években különösen hatékony módszernek bizonyult csoportunkban.

d. Az életminőség javítása, fejlesztés és nevelés

Tapasztalataink szerint az óvodába kerülést megelőzően számtalan egyéni helyzetben kapott fejlesztést, figyelmet, az óvodában már fontosnak tartjuk a társas kapcsolatokban való tapasztalatszerzés előtérbe helyezését, a „mások” megismerését. Így itt már nagyobb teret kapnak munkánkban a csoportos foglalkozások, különböző közösségi helyzetek, ahol nagy figyelmet fordítunk arra, hogy a gyermekeknek lehetőséget adjunk szociális kapcsolataik erősítésére, egymás megtapasztalására, megismerésére, szociálisan elfogadható viselkedési formák megtanulására társaikkal szemben, valamint a közös játék örömeinek megtapasztalására csoporttársaikkal. **Alapvető célunkká vált a gyermekek életminőségének javítása és jó közérzetének biztosítása, másfelől a gyermekek napközbeni ellátásában egyre meghatározóbbá vált a szociális és érzelmi nevelés.**

Az életminőséget tágan, azaz nem pusztán a gyermek jelenlegi életminőségeként értelmezzük. Kiemelt hangsúlyt fektetünk ugyanis a gyermek jövőbeli, valamint szűkebb környezete, azaz a család életminőségének javítására is.

e. Szülőkkel való közös munka, alapos tervezés, megfelelő tájékoztatás, átláthatóság

A hozzánk járó gyermekek és szüleik számára az egyénre szabott fejlesztés és nevelés céljait egy rendkívül részletes, egészen kis lépésekig lebontott fejlesztési programban dolgozzuk ki. Ennek elkészítésében minden szakember részt vesz és a szülő is partnerünk, az ő kérései nyomán fogalmazzuk meg a célokat. A program célja, hogy a szülő számára átlátható és egyértelmű legyen, hogy az egyes tevékenységek során, hogyan és milyen céllal zajlik a fejlesztés és nevelés. Így akár összehangolhatóak a célok és feladatok az otthoniakkal.

A felsorolt szempontok az alábbi, megkerülhetetlenül fontos feladatokat állítják elénk:

- Alapvető feladatunknak tekintjük az **előreláthatóság** biztosítását a gyermekek számára.
- Az óvodai nevelés csak szeretetteljes, meleg, **családias légkörben** lehetséges, s csak ez a körülölelő védettség adhatja meg a gyerekek számára azt az érzelmi biztonságot, mely kiegyensúlyozott fejlődésük alapvető záloga. A sérült gyermekek harmonikus személyiségfejlődését az elfogadó, az apró eredményeket is értékelő környezet segíti.
- A **részvétel lehetőségének biztosítása**. Ez azt jelenti, hogy a gyermek tájékozódni tudjon a napi tevékenységek között, tudja, hol van, mi fog, illetve mi történik vele, és

ezáltal ne passzív elszenvedője, hanem aktív részese lehessen a napi tevékenységeknek, eseményeknek.

- A napirend eseményeinek **állandó jelei, jelzései** vannak, melyek mindegyike a gyermekek napirendben való eligazodását szolgálja.
- A gyermekek számára szakirányú végzettséggel és jártassággal rendelkező szakemberek által végzett (egyéni és csoportos komplex gyógypedagógiai, zeneterápiás és mozgás-) fejlesztést nyújtunk
- Nagy hangsúlyt fektetünk **az egész napot átfelölő kommunikációs beágyazottságra**, hogy a gyermekek egész napját és életét, a tevékenységek minden apró lépését olyan jelzésekkel erősítjük és támogatjuk, melyek segítségével minél könnyebben tájékozódhatnak a nap eseményeiben, illetve tárgyi és személyi környezetükben. A már kialakított, és begyakorolt jelzéseket a gyermekek otthoni környezetében is adaptálni igyekszünk a szülők együttműködése által.
- A különböző **gondozási tevékenységeket** (etetés, tisztába tétel) is **fejlesztési, ill. kommunikációs helyzetként kezeljük**. A csoportba kerülés után teret kap az étkezés, az evési és ivási technikák kidolgozása, melyeket azután szintén otthoni, mindennapos helyzetekre kell adaptálnunk. Így érhetjük el, hogy ez, a legtöbb fejlődésmenetében jelentősen akadályozott gyermek számára kellemetlen és gyakran teljesen passzív tevékenység számukra is befolyásolható, kellemes élmény legyen. Funkcióját ne csupán az élet fenntartását célzó küzdelemként élje meg a gyermek és gondozója, később inkább egy örömteli társas tevékenységgé váljon számukra.
- A napirendnek része az **önálló játék** is. Az önálló játéktevékenység olyan helyzetet jelent, amelyben a gyermek egyedül kap lehetőséget a játék örömeinek megélésére. Sokszor speciális tárgyi feltételek szükségesek önálló játékukhoz, amit később otthonra is adaptálni tudnak a szülők. A csoport szakemberei a gyermek számára feltérképezik azokat a segédeszközöket, játékeszközöket, amelyeket be tudnak építeni az önálló játékhelyzetekbe.
- **Kapcsolatfelvétel, és folyamatos kapcsolattartás** a gyermekekkel foglalkozó többi szakemberrel (DSGM terapeuta, ortopéd orvos, neurológus, gyógypedagógus, konduktor... stb.) intézményen belül, és kívül is.
- A gyermekek **fejlődését** a csoportban dolgozó szakemberek **szorosan nyomon követik**, mindenről a szülőket rendszeresen tájékoztatják.

3. Az óvodai nevelésünk feladatai az Alapprogram vonatkozásában

“Az óvodai nevelés feladata az óvodáskorú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Ezen belül:

- az egészséges életmód alakítása,
- az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés,
- az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.”

(Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja: 1. melléklet a 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelethez)

Az egészséges életmód alakítása

Az óvodánkba járó kisgyermeknek vagy mozgássérültnek, vagy pszichomotoros fejlődésük jelentősen megkésett, a mozgásfejlesztés, testi fejlődésük elősegítésének mindennapos feladatait és szempontjainak részletezését alább a munkatervünk tartalmazza.

Az egészséges táplálkozás a gyermekek sérülésének mértéke miatt másként kerül fókuszba. A gyermekek minden étkezés keretében evésfókuszú gyógypedagógiai megsegítést is kapnak az óvoda dolgozóitól. Étkezésük során egyik fontos szempont az elfogyasztott táplálék összetétele, azonban ezt nem rendelhetjük alá annak, hogy a gyermek a megfelelő mennyiségű ennyivalóhoz hozzájusson. A megfelelő minőségű, összetételű táplálék fogyasztásának javasoltságát leginkább a szülői konzultációk keretében tudjuk közvetíteni.

Az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés

A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekek fejlesztésében, a velük való foglalkozásban elsősorban az egyéni fejlesztéseknek van hagyománya Magyarországon. Jelenleg kevés szakirodalom áll rendelkezésre a gyermekcsoport közösségben történő fejlesztéséről, neveléséről. A Központunkban működő csoport 15 éve nagy figyelmet fordít a különböző közösségi helyzetekre, csoportos foglalkozásokra.

Az én megélésében, az én-kép kialakulásában a korai fejlesztés, és az óvodai csoportunkban való részvétel komoly előrelépést jelent.

A különböző közösségi helyzetek, csoportos foglalkozások az alábbi célokat szolgálhatják:

1. gyermekek számára közösségi élmény nyújtása,
2. lehetőség biztosítása arra, hogy minden lehetséges helyzetben éljék meg egymás jelenlétét,
3. az egymással való kapcsolatfelvétel segítése,
4. szociális és érzelmi nevelés,
5. egymás megismerése akár fizikailag, akár valamilyen kommunikációs helyzetben,
6. szociálisan elfogadható viselkedési formák tanulása,
7. a közös játék, közös tevékenység örömeinek megismerése,
8. a gyermekek nevelése ahhoz, hogy kíváncsiak, míg rájuk kerül a sor, megismerik, hogy nem egyedül vannak,
9. a csoportos foglalkozás folyamatában annak segítése, hogy figyeljék, vegyék észre társaikat, azok tevékenységét.

Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

Az óvodánkba járó gyermekek kommunikációja nagy mértékben akadályozott, értelmi képességeik is jelentősen érintettek, ennek ellenére ez a nevelési feladat is igen jól adaptálható óvodánkra. Az ehhez kapcsolódó fejezetek:

II.2.3. Mese-bele (mesék, versek, gyermekdalok feldolgozása)

II.3.1. A komplex fejlesztés feladatai (ezen belül főként kommunikációfejlesztés, értelmi és kognitív funkciók)

4. A gyermekek fejlődésének és nevelésének elvei, folyamata

4.1. A tervezési és értékelési feladataink, dokumentumaink

4.1.1. Egyéni fejlesztési program

Óvodánkban minden gyermek számára minden tanévben egyéni fejlesztési programot készítünk. A fejlesztési program minden esetben tartalmaz egy részletes jellemzést a gyermek aktuális állapotáról, viselkedéséről és tartalmazza a tanév végére elérendő konkrét célokat és az annak szolgáltatába állított feladatokat. Ez a dokumentum munkánk hatékonysága és nyomon követhetősége miatt elengedhetetlen.

Az egyéni fejlesztési **programot**

- a gyermek győgyepedagógusa a csoport minden dolgozóját bevonva, velük közösen készíti el,
- a fejlesztési program alapját a tanév eleji állapotfelmérés eredményei és a közösen készített részletes jellemzés adják,
- a team tagjaként a szülő is jelen van a fejlesztési programban szereplő célok, és feladatok tervezésében és megvalósításában, mégpedig úgy, hogy minden tanév első két hónapjában egy szülőkonzultáció keretében beszéljük át a lehetséges célokat,
- magába foglalja a különböző funkcióterületeken kitűzött feladatokat és célokat egyaránt,
- az egyéni fejlesztések irányán túl a gyermek egész napját átfogó tevékenységek kapcsán is meghatározza a megvalósítandó feladatokat, és célokat egyaránt,
- a család kérésére a konkrét, otthoni környezetben is megvalósítható feladatok gyűjteményét is tartalmazhatja.

Előnyei:

- ☐ részletes, kidolgozott a gyermek egész napját átfogó feladatok és célok gyűjteménye,
- ☐ külön feladatokat tartalmaz a napirend különböző tevékenységeire, illetve minden egyes funkcióterületre egyaránt,
- ☐ a gyermekkel foglalkozó szakemberekre lebontva tartalmazza a feladatokat,
- ☐ a feladatok apró lépéseit is pontosan megfogalmazza, így minden kolléga és a szülő számára is egyértelművé válik, a gyermekeknél ez kiszámíthatóság és a könnyebb tanulás/ alkalmazkodás záloga.
- ☐ kitűzött célok megvalósulásának mértéke mérhető, értékelhető,

A fejlesztési program alapjául egy holland minta szolgál, melyet a Korai Fejlesztő Központ egyik munkatársa, Borbély Sjoukje fordításának köszönhetünk. Az elkészítéséhez használt megfigyelési szempontsört lásd „mellékletek” részben.

4.1.2. Tanévvégi szöveges értékelés

Minden tanév végén a fejlesztési program céljaira reflektálva évvégi szöveges értékelést készítünk minden gyermek számára. Az értékelés részletesen mutatja be, hogy a kitűzött célok hogyan és milyen mértékben tudtak megvalósulni az adott tanévben. Ez a következő tanév programjának elkészítésekor is segítségünkre van.

4.1.3. Óvodánkban használt objektív tesztek és vizsgáló eljárások

A gyermekek jobb megismerését, fejlődésük nyomonkövetését és a terápiás munkát megtámogatandó használjuk óvodánkban a **Kommunikációs Mátrix**-ot. Minden gyermeknek a szakemberek közösen készítik el „Mátrixát” a bekerülését követő 4.-5. hónapban. Ezt követően az óvodából való elbballagást megelőzően készítünk egy újabb felmérést ezzel a teszttel. Így legtöbb esetben a három tanév alatt elért változást, a kommunikáció fejlődését tudjuk objektíven tetten érni.

A gyermekek mozgásállapotának változását (izületek, gerinc, izomtónus), a gyermekek mozgásfejlesztője dokumentálja az általa kiválasztott mozgásállapot felmérő lapon.

4.1.4. Kommunikációs útlevel és videó

Az óvodából elballagó gyermekeink számára kommunikációs útlevelet készítünk, mely részletesen fotókkal is kiegészítve úgy mutatja be a ballagó kisgyermek családi környezetét, viselkedését, kommunikációját, kedvenc testhelyezeteit, játékait stb., mintha a gyermek maga mondaná. Reményeink szerint, ez segíteni fogja a gyermek iskolai beszokását, az új pedagógusai könnyebben kapcsolatba tudnak kerülni vele és az óvodában már kialakult, megtanult dolgokat tovább gyakorolhatja az iskolában. Az útlevelhez készített videómelléklet nagyban segíti mind a kisgyermeket, mind a jövőendő pedagógusainak munkáját.

4.2. A komplex fejlesztés területei:

A súlyosan, halmozottan sérült gyermekek fejlesztésének, nevelésének középpontjában az áll, hogy megtanuljanak eligazodni az őket körülvevő világban és legyenek eszközeik a környezetükkel való kapcsolatfelvételle, e kapcsolat fenntartására.

A következőkben a fejlesztés területeit mutatjuk be, azonban hangsúlyozzuk, hogy a mindennapi munkánkban az egyes **fejlesztési területek nem különíthetők el egymástól**. Az egyes területekhez kapcsolódó fejlesztési célok és feladatok egymással keveredve, szoros összefüggésben jelennek meg a gyermekekkel való közös munka során. E célok és feladatok jelenléte nem csupán a célzott egyéni és csoportos foglalkozások során jelentős, hanem a mindennapos gondozási tevékenységek, illetve a gyermekek önálló játéka során is. A gyermekek napközbeni ellátása során minden tevékenységnél figyelembe kell vennünk az adott gyermeknél aktuálisan kitűzött fejlesztési célokat, feladatokat.

4.2.1. Kommunikáció

Nem lehet nem kommunikálni! /Waczlavik/ Az ember minden megnyilvánulásával üzen valamit a külvilág felé. Ez akkor is így van, ha nem verbálisan nyilvánul meg. A súlyos,

halmozottan sérült gyermekek esetében a verbális kommunikáció fejlődésének, kialakulásának hatalmas gátjai lehetnek.

Az alternatív és augmentatív kommunikációnak számos olyan eszköze van, amely segítségével minden gyermek kommunikációs nehezítettségét, elszigeteltségét csökkenthetjük, és ezáltal biztonságérzetét növelhetjük.

Csoportunkban minden gyógypedagógus és asszisztens használja az **alternatív és augmentatív kommunikáció módszereit és eszköztárát**. Minden gyermeknél **egyéni** alakítjuk ki azt a **jelrendszert** (testjel, tárgyjel, kép, gesztus), amellyel a gyermek az adottságaihoz mérten a legmagasabb kommunikációs szintet elérheti. Az óvodában a csoportos helyzetekben a legtöbb tevékenységet **totális kommunikációval** támogatjuk meg, vagyis igyekszünk a legtöbb csatornán elérhetővé és érthetővé tenni az eseményeket a gyermekek számára. Ez teszi lehetővé számukra, hogy biztonságban érezzék magukat az őket körülvevő világban.

Célunk:

- megtalálni minden gyermekhez vezető utat, vagyis azt, hogy mely érzékelési csatornán képes a legtöbb, és a legmegbízhatóbb mértékben az ingereket befogadni, és feldolgozni
- a gyermek **jelzéseinek megfigyelése, megismerése, megerősítése, és új jelzések kialakítása,**
- a gyermek reakció közül olyan jelzéseket kialakítása, megerősítése, melyekkel **képes lesz környezete felé igényeit, szükségleteit, akaratát kifejezni,**
- az egyes tevékenységek állandó, azonos jellel történő előrejelzésével elősegítsük számára a **napirendjében és környezetében való eligazodást.**

Feladatunk:

- Nem csak a gyermek jelzéseinek a megismerése, hanem fontos az is, hogy az általunk használt egyértelmű kommunikációs jelzéseket a gyermek megismerje, hiszen az általunk használt jelzésekből fogja felismerni, hogy milyen tevékenység fog következni. Így nem passzív elszenvetője lesz a tevékenységeknek, hanem aktív részese.
- A jelzések kialakítása során törekszünk arra, hogy ezek a **környezet számára** minél **érthetőbbek** legyenek.
- A megismert, és kialakított jelzések megfelelő számú ismétlése a bevésoedés céljából.
- A gyermek jelzéseit, választ minden esetben kívárujuk.
- A gyermek jelzéseire azonnal reagálunk.
- A már kialakult, **biztonságosan használt kommunikációs jelzéseket** az egyéni fejlesztésről nem csak csoportos helyzetekbe kell **adaptálni,** és a csoport munkatársaival megismertetni, hanem onnan tovább az **otthoni-, majd a tágabb környezetbe is,** hogy azokat a gyermek családjában és ismerősei körében is használni tudja.

4.2.2. Érzékelés-észlelés és kognitív funkciók

A két fogalom (érzékelés-észlelés) szoros kapcsolatban áll egymással. Az érzékelés a külvilág elemeinek, az ezekről érkező ingerek által közvetített információknak érzékeinkkel történő fizikai, idegi természetű megragadása (látás, hallás, szaglás, ízlelés, tapintás). Az így nyert érzéketeket összekapcsoljuk a tapasztalatainkkal, így jön létre az észlelés, amely már egy magasabb szintű gondolkodási folyamat. Így az érzékelés és az észlelés együtt építenek hidat a külső világunk és az a belső világunk közt.

A súlyosan és halmozottan sérült gyermekekkel folytatott pedagógiai munka egyik meghatározó eleme a **bazális stimuláció**. E csoportos foglalkozás keretein belül megtámogatjuk a különböző érzékelési területek működését azáltal, hogy különböző ingerek segítségével igyekszünk a gyermekek számára közelebb hozni a környező világot. Megismerkedünk különböző taktilis-haptikus ingerekkel, különleges ízekkel, illatokkal, foglalkozunk a fény igen erős hatásaival, és a hangok világával.

Ezen a foglalkozáson a gyermekek részéről aktív figyelmet kívánunk, és lehetőséget teremtünk arra, hogy a képességeihez mért lehető legnagyobb aktivitással jelezzen az adott ingerre, illetve vezetett aktív, vagy aktív mozgással érje el az adott ingerforrást. Így az érzékelés-észlelés fejlesztése szintén csak kommunikációs közegben valósulhat meg.

A különböző érzékelési területek (látás, hallás, tapintás, ízlelés-szaglás) ingerlése 2 csoportos foglalkozás keretén belül történik. Az egyik foglalkozáson a vizuális, és az auditív ingerekre helyezzük a hangsúlyt, míg a másik foglalkozástípus keretében a tapintás, és az ízlelés-szaglás kerül központi helyre. Természetesen mindkét foglalkozástípus alatt lehetőséget teremtünk minden érzékelési területtel történő megismerésre, megtapasztalásra komplex módon.

A kognitív funkciók fejlesztésének egyik alapja a környezetben való **tájékozódás** képességének fejlesztése, valamint a **biztonságérzetük** kialakítása. Az értelmi funkciók fejlesztése kizárólagosan csak **kommunikációs helyzetbe ágyazottan** történik. Fontos, hogy a gyermek motivált legyen az adott helyzetben, érdeklődéssel vegyen részt benne. Az értelmi és a kommunikációfejlesztés **komplex** módon, egymástól elválaszthatatlanul történik. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy más egyéb fejlesztési elemekkel nem foglalkozunk. A fejlesztő-, játék helyzetekbe ágyazott auditív, vizuális figyelem, és finommotorika fejlesztése is megjelenik, **de kiemelt hangsúlyt kap a kommunikációfejlesztés.**

Ahhoz, hogy mindezek komplex fejlesztését eredményesen végezzük, fontos annak ismerete, hogy a gyermek hol tart az **ok-okozat felismerésében**, ugyanis ennek ismerete nagy szerepet játszik a tájékozódásban, és a környezetükben előforduló történések megértésében is. Ezen ok-okozati összefüggések felismerése mellett a gyermekek biztonságérzetének, tájékozódásának kialakulásához elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk azzal, hogy a gyermeknek milyen a **figyelme**, mennyire veszi észre a környezet jelzéseit, és azzal is, hogy mennyire **emlékszik** ezen jelzésekre, valamint arra, hogy milyen hosszú ideig képes figyelmét fenntartani, és mennyi ideig őrzi meg emlékezete a szerzett információkat. Ennek kialakulása nagyon **sok ismétlést, megerősítést** kíván a fejlesztő folyamatok során.

4.2.3.Mozgásfejlesztés

A mozgásfejlesztés alapvető célja a gyermekek életminőségének javítása. Célunk, hogy eljuttassuk arra a legmagasabb mozgás fejlettségi szintre, amit az állapota lehetővé tesz

A mozgásfejlesztésnek alapvető szerepe van a **gyermek testi, fizikai állapotának fejlesztésében, javításában, a gyógypedagógiai fejlesztéshez, gondozási tevékenységekhez szükséges mozgásos feltételek megteremtésében**, valamint fontos háttérrel biztosít a **kommunikáció-fejlesztéshez és az önálló játéktevékenység kialakításához is**.

A mozgásfejlesztés konkrét céljait és feladatait az egyéni fejlesztési program határozza meg.

Az egyéni mozgásfejlesztés keretében kialakított mozgásokat kivisszük, és beágyazzuk a gyermek egyéb tevékenységeibe is. Az **egész napot átfogó mozgásnevelés** lényege tehát, hogy a már meglévő funkciókat nem hagyjuk elveszni, hanem elősegítjük, hogy azok a gyermek teljes napjába beágyazódjanak, illetve teret biztosítunk a **képességek tovább fejlesztésére**.

A gyermek képességei szerinti spontán mozgásra mindig lehetőséget kell biztosítanunk, illetve megfelelő teret az újabb mozgásformák kialakulásához.

Mozgásnevelésük alapja a gyermek bevonása az aktív mozgásos helyzetekbe, illetve a folyamatos motiváció.

Céljaink közé tartozik az aktív, passzív mozgásélmény nyújtása, ez által testük, környezetükhöz való viszonyuk megismerése.

Bizonyos esetekben, ha ez hosszú távon sem akadályozza a gyermekeket, eltekintünk a sztereotíp, kóros mozgásformák leépítésétől, ha azokat a gyermek konzekvensen kommunikációs jelzésként, vagy önálló hely- illetve helyzetváltoztatásra használja, ezeket felhasználva próbáljuk a **funkció** fejlesztését továbbvinni.

Feladatunk:

- ☐ Szomatikus, vesztibuláris, vibratórikus, kinesztetikus, proprioceptív ingerek nyújtása, velük szemben a tolerancia növelése.
- ☐ Nagymozgások fejlesztése.
- ☐ Saját magukkal kapcsolatban mozgásos tapasztalatok biztosítása, testséma, testtudat fejlesztése.
- ☐ Segítse a gyermekek térbeli tájékozódását, biztonságérzetük kialakítását, növelését a térben.
- ☐ Téri viszonyok észlelése: fent-lent, bent-kint, előtt-mögött, távolság...
- ☐ A foglalkozás során biztonságérzetük kialakítása az által, hogy a foglalkozás rendszeres, a menetét jelzésekkel támogatjuk meg, így előre látható számukra a tevékenység, illetve bizonyos momentumok állandóak a tanév során (kezdő, lezáró rituálé).
- ☐ Érzelmi nevelés: a mozgás örömeinek megélése.
- ☐ Mozgásos aktivitásra való motiváltság növelése.

- ☐ A mozgás örömeinek megtapasztalása.
- ☐ Érzékelés észlelés fejlesztése taktilis-haptikus, szomatikus ingereken keresztül
- ☐ Kommunikáció fejlesztése.

4.2.4. Önálló játék

A gyerek az önálló játék során ismerkedik a világgal, megismeri a véletlen és a valószínű törvényszerűségeit. Összeköttetést jelent élő és élettelen környezetével, ismerkedik, tapasztalatokat szerez, reagál. Kíváncsisága belső indíttatású, de nem mindig van a súlyosan, halmozottan sérült gyermeknek lehetőségük erre az értelmi akadályozottság, valamint az ehhez társuló különböző egyéb fogyatékoságok miatt. Sérülésük akadályozzák őket spontán játékhelyzetek megtalálásban, megélésében, abban, hogy környezetükkel játékos módon ismerkedjenek. A gyerekek leggyakrabban egyedül kezdenek el játszani. Mivel a tárgyi, illetve személyi környezetük felfedezése, megismerése nehezített, ezért sokszor saját világukba, testükbe menekülve alakítanak ki játékeszközöket, helyzeteket önmaguk számára. Ezek sok esetben sztereotíp mozgásformákká alakulnak (pl.: hintázás ülve, valamely testrész csapkodása, ütögetése az ágyhoz, hanggal, szájjal, nyállal való játék, ingerlés...stb.)

Az önálló játékhelyzetek kialakításának lényeges *célja*:

- A gyermeknek lehetőséget adjunk kompetenciáinak megélésére. A csoportban dolgozó szakemberek feladata, hogy ehhez megfelelő körülményeket teremtsenek.
- Az önálló játékhelyzetek mindig egyénre szabottak, a gyermek képességeinek, lehetőségeinek figyelembevételével kell megtalálnunk azokat.
- Változatos lehetőségek biztosítása, különböző, a gyermek számára is befogadható ingerekkel
- A megfelelő mérték megtalálása és a gyermek viselkedésének, jelzéseinek és reakcióinak folyamatos figyelemmel kísérése szintén feladata a csoport munkatársainak a gyermekek önálló játéktevékenysége kapcsán.

4.2.5.Önkiszolgálás, gondozás

„A súlyosan-halmozottan fogyatékos személyek akadályozottsága miatt az önálló életvitel korlátozott, egész életükön át külső személyek segítségét igénylik. A gyógypedagógiai megsegítésnek ki kell terjednie az alapvető biológiai, létfenntartó szükségletek kielégítésére, a nevelés, oktatás fejlesztés céljai, feladatai és tartalmi közé fel kell venni a mindennapos tevékenységek részterületeit.” (Márkus 2005, 147.)⁴

Alapvető feladatunknak kell tehát tekinteni az önkiszolgálási tevékenységek (étkezés, szobatisztaságra nevelés) **fejlesztő tevékenységként** való kezelését. Mindkét területen alapvető cél, hogy a **lehetőségekhez mért legnagyobb önállóságot elérjük** minden gyermek fejlesztésében. A súlyosan, halmozottan sérült gyermekek életminősége nagyban függ attól, hogy az alapvető szükségleteinek kielégítése milyen akadályokat gördít elé.

⁴ Márkus E. (2005): Súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek nevelésének elméleti és gyakorlati problémái. Doktori értekezés

Célunk:

A gyermekek lehessenek aktív részesei saját életük legalapvetőbb történéseinek, testi szükségleteik kielégítésében is.

Feladatunk:

- A saját testtel kapcsolatos **ingerek felismerésének és értelmezésének** elősegítése (pl.: éhség, szomjúság, jóllakottság, széklet-, vizeletürítés, hőmérséklet).
- A gondozási tevékenységekben egy rendszer kialakítása, megfelelő számú **ismétlés** megvalósulása.
- **Kis lépések**, apró célok, részcélok kitűzése, **fokozatosság** elvét követve.
- A gyermekek képessé tétele arra, hogy **ismerjék fel testi szükségleteiket**, azokat a környezetük számára a legérthetőbben és a **legdifferentiáltabban fejezzék ki**.
- A gondozási feladatok figyelemmel kísérésének, az **aktív részvétel alapjának megteremtése**.
- A gondozási feladatok mozzanatainak sorrendjének, az azokhoz kapcsolódó eszközöknek, a napirendhez való kapcsolódásuknak rögzítése; mindezekon keresztül az **aktív részvétel elősegítése**.
- **Kellő időt** hagyni arra, hogy a gyermek érzelmeiben, és aktivitásában is megélje az adott folyamatot.
- A gyermekek és családjaik mindennapjait egyaránt megkönnyítő **segédeszközök lehetőségeinek feltérképezése**.
- A gyermek gyógypedagógusa és mozgásfejlesztője közösen alakítsa ki a különböző gondozási tevékenységekhez szükséges, **megfelelő testhelyzeteket**.

4.2.6.Évés-fókuszú gyógypedagógiai fejlesztés

Az étkezési, ivási helyzetek nem csak a megfelelő mennyiségű kalória és folyadékbevitelt jelentik, hanem fejlesztő gondozási helyzetként kezeljük. Ennek gyakorlati megvalósulása érdekében a kellő idő, odafigyelés mellett a gyermekkel dolgozó szakemberek összehangoltan dolgoznak, illetve a szülőkkel folytatott folyamatos konzultációra és gyakorlati tapasztalatcserére adunk lehetőséget. Ennek menetét, valamint konkrét gyakorlati lépéseit a gyermek számára elkészített Fejlesztési program tartalmazza.

- Legfontosabb szempont természetesen a gyermek számára megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék és folyadék **biztonságos** bevitele.
- Az evési helyzetek során is igen fontosnak tartjuk a gyermekkel való **kommunikációt**. Igyekszünk minél több olyan helyzetet teremteni, ahol a gyermek dönthet, választhat.
- A gyerekekkel dolgozó szakemberek feladata kiterjed a gyermekek **evési problémáinak kezelésére**. Egyes gyermekeknél konkrét oka van az evési problémának, pl. gótikus, vagy nyitott szájpád, izomtónus eltérés a száj környéki izmokban, orr/gyomorszonda, PEG stb., más gyermekeknél ez inkább a szindrómájukból fakad, érzékelési, érzelmi, viselkedési problémák okoznak evési problémákat.
- **Elemezzük a gyermekek viselkedését, reakcióit étkezési helyzetek közben, és a problémákhoz vezető eltérést, okokat felderítjük.** A felmerülő problémákat körbejárva igyekszünk az étkezési helyzeteket a gyermekek számára biztonságosabbá,

örömtelibbé tenni. Szükség esetén orvosi vizsgálatok, kezelések lehetőségéről konzultálunk a szülőkkel.

- Törekszünk a gyermekeket minél inkább **bevonni, önállóságra nevelni**, az egyéni igényeinek, lehetőségeinek megfelelően, az elemi **tapasztalatszerzéstől az eszköz használatig**.
- Ellátunk **orr-, gyomorszondás, PEG-es** gyermekeket is. Ellátásuk során lehetőséget biztosítunk számukra az elemi tapasztalatszerzésre, kézzel megfoghatják, megtapogathatják az ételt. Emiatt is fontosnak tarjuk a **kóistolást** biztonságos keretek között **akkor is, ha szájon át nem képesek enni**. Az egyéni igényeinek, lehetőségeinek megfelelően használunk eszközöket.
- A **szülőkkel rendszeresen konzultálunk**, és megosztjuk egymással, amit tapasztalunk. Igyekszünk nekik átadni, a már kialakított, megerősített módszereket, amiket a gyermek már biztonsággal használ, hogy az otthoni környezetbe is beépíthessék.
- Azoknál, a gyermekeknél, akiknél kimondottan fontosnak találjuk, pl. gyomorszonda, PEG, organikus eltérés, stb. esetén, az evési helyzeteken kívül is foglalkozunk az orális funkciók javításán. A többi gyermeknél ezt a feladatot, a gyógypedagógiai fejlesztés keretén belül látjuk el.
- A fejlesztéseket a gyermekek egyéni igényeinek megfelelően építjük fel. A fejlesztések során végzünk bazális stimulációt, masszírozást, izomtónus normalizálást, felkészítjük a gyermekeket a korrekciós technikák, pozíciók elfogadására. Különböző technikákkal fejlesztjük az orális szenzoros és motoros funkciókat.
- Az egyéni fejlesztések során elért eredményeket, felhasználjuk a konkrét evési helyzeteknél, hogy a gyermek a lehetőségeihez mérten a legmagasabb fejlettségi szintet elérhesse.

Az evésfókuszú gyógypedagógiai fejlesztés lépései:

1. A gyermek megszokja az óvodai környezetet, a szülő segítségével a munkatársak is megtanulják a gyermeket etetni. Ehhez az ideális pozíció, eszközök megkeresése.
2. A gyermek részletes megfigyelése evési és más helyzetekben, evéshez kapcsolódó problémák feltárása.
3. Részletes program kidolgozása, rövid és hosszútávú reális célokkal.
4. Konzultáció a szülővel a tapasztalatokról, az otthoni étkezések során, ha van az eltérések földerítése, következő lépés megbeszélése.
5. Javaslatok a szülők számára, hogy otthon mit tehetnek a gyermek evésének fejlődése érdekében.
6. Ha szükséges, evési helyzeteken kívül egyéni fejlesztések keretében (gyógypedagógia, mozgás).
7. Konzultáció a szülővel a tapasztalatokról, következő lépés megbeszélése.
8. Az evési helyzetbe mindig csak 1-1 új elem beillesztése, gyakorlása az óvodai étkezések során a biztonságot szem előtt tartva.
9. A sikeresen beépített elem megosztása a szülővel.

4.3. Az óvodai nevelés és komplex fejlesztés szinterei

4.3.1. A csoportos foglalkozások

A csoportos foglalkozások sokoldalú lehetőségeket nyújtanak a gyermekek fejlesztésére. A foglalkozások tervezésénél ügyelünk arra, hogy a komplexitást megőrizzük, vagyis egy adott foglalkozás nem csak egy területre (pl.: motoros, vagy kognitív) összpontosít, hanem igyekszünk úgy összeállítani minden csoportos foglalkozást, hogy a kommunikáció mellett, mind a motoros, kognitív, és az érzékszervi területek is megfelelő hangsúlyt kapjanak.

A csoportos fejlesztések a tanév elején elkészített tematikus terv szerint zajlanak.

Ezeknek, a foglalkozásoknak a célja elsősorban **új ismeretek szerzése, tapasztalatszerzés, a környező világ megismerése**, továbbá, hogy a gyerekek számára **közösségi élményt nyújtson**, a gyermekek megélhessék **egymás jelenlétét**.

A foglalkozásokon belüli elemeknek, eseményeknek **állandóságot, támpontokat** kell biztosítani a gyerekek számára, ezáltal érvényesül az állandóság, és a **megfelelő számú ismétlés** elve.

A gyerekek már meglévő **kommunikációs jelzéseit a foglalkozásokba beépítjük**, azok használatát a csoportos helyzetekben is elvárjuk tőlük.

A csoportos **foglalkozások anyagát** mindig egy **érezékszervi terület köré építjük** (tapintás, látás, hallás, ízlelés és szaglás). Egy konkrét foglalkozást **4 alkalommal ismételünk az adott hónapban**.

A csoportos foglalkozások tanévenként változóak lehetnek. Hogy az adott tanévben milyen típusú foglalkozások lesznek, azt tanév elején a csoport szakemberei közösen állítják össze. (Ezt az éves tematikus tervben rögzítjük, mely a munkaterv része.) Ennek oka egyrészt az, hogy a csoportoknak milyen igényeik vannak, milyen a gyermekek összetétele, de befolyásolja az is, hogy az adott tanévben mi elérhető (van-e éppen zeneterapeuta az óvodában, sikerül-e a kutyaterápiát megszervezni).

Állandó foglalkozásaink: Köszöntő kör, Környezet foglalkozás, Látod-hallod foglalkozás, Csoportos mozgás, Mese-bele, Játékos piknik

4.3.1.1. Köszöntő kör

A csoport napirendjében az első tevékenységként van jelen. A foglalkozás kezdetét egy jellegzetes hang (triangulum) megszólalása jelzi. Minden gyermeket és felnőttet egyenként köszöntünk, mindenkinek külön csilingelünk. Köszönéssel, név hangoztatásával jelezzük, hogy ki érkezett meg aznap a csoportba. A gyermekek részéről elvárjuk, hogy az adott személy irányába nézzenek, figyeljenek egymásra. A csilingelés után az illatos bohóc köszön mindenkinek. Minden gyermeknek egy személyre szóló, saját köszöntő dala van, ami általában egy gyermekdal, a gyermek keresztnévének beleépítésével.

Kommunikációs jelzések gyakorlására kiváló alkalmat biztosít a minden reggel ismétlődő, rituálé jelleggel bíró köszöntő kör, hiszen mindig ahhoz a gyermekhez megy a bohóc, annak a gyermeknek énekel, aki szól, jelez.

4.3.1.2. Mozgás csoport

A mozgás csoport célja, hogy segítse a gyermekeket a tágabb környezetük megismerésében, tapasztalatszerzésüket a térbeli viszonyokkal kapcsolatban. Fejlessze térbeli tájékozódásukat,

biztonságérzetük kialakítását a tágabb környezetben való mozgáshoz. Juttassa őket dinamikus, nagymozgásos élményekhez. Nyújtson lehetőséget arra, hogy ezeket a tapasztalatokat, társaikkal közösen szerezzék, megfigyelhessék társaik reakcióit is azonos helyzetben.

A foglalkozások feladatai:

- Szomatikus, vesztibuláris, vibratórikus, kinezetikus, propioceptív ingerek nyújtása.
- Segítse a gyermekek térbeli tájékozódását, biztonság érzetük kialakítását, növelését a térben.
- Kommunikációs jelzéseik megerősítése, gyakorlása.
- A foglalkozás során biztonságérzetük kialakítása az által, hogy a foglalkozás rendszeres, a menetét jelzésekkel támogatjuk meg, így előre látható számukra a tevékenység, illetve bizonyos momentumok állandóak a tanév során (kezdő, lezáró rituálé).
- Szociális nevelés: meg kell tanulniuk másokra is figyelni, kívánni a sorukat, mivel nem végzünk minden feladatot minden gyermekkel egyszerre.
- Csoportos élmény biztosítása.
- Érzelmi nevelés: a mozgás örömének megélése.

Fejlesztési feladatok:

- o Saját magukkal kapcsolatban mozgásos tapasztalatok biztosítása, testséma, testtudat fejlesztése.
- o Mozgásos tapasztalatok a térben, tágabb környezetben, ahhoz viszonyítva a tájékozódás fejlesztése.
- o Nagymozgások fejlesztése.
- o Mozgásos aktivitásra való motiváltság növelése.
- o A mozgás örömének megtapasztalása.
- o Vesztibuláris ingerek nyújtása, velük szemben a tolerancia növelése.
- o Kommunikáció fejlesztése.
- o Téri viszonyok észlelése: fent-lent, bent-kint, előtt-mögött, távolság...
- o Érzékelés észlelés fejlesztése taktilis-haptikus, szomatikus ingereken keresztül
- o Időbeni viszonyok érzékelése.
- o Érzelmi, szociális területen: kivárás, másik gyermekkel kapcsolatban a tolerancia növelése, kapcsolat kialakulásának segítése.

4.3.1.3. Mese-bele

A többi csoportos foglalkozásunkhoz mérten egy olyan jellegű foglalkozás, amely elsősorban befogadásra és nem aktivitásra épít. A gyerekek különböző, életkorukhoz mért, zeneművekkel, mesékkel, versekkel, mondókákkal ismerkednek játékos formában. A

történetek, érzelmek átéléséhez, átadásához a foglalkozásvezető részéről nagy kreativitásra van szükség.

A foglalkozások során igyekszünk minden érzékszervet megcélózva olyan ingereket nyújtani, amely által megélhető, befogadóvá válik a közölni kívánt tartalom.

Minden mesét 4 alkalommal ismételünk, figyelembe véve a befogadási képességet, a biztonságérzet kialakítását, és az állandóság biztosítását.

A foglalkozások feladatai:

- ✓ Esztétikai élmények megtapasztaltatása.
- ✓ A befogadó jellegre épít.
- ✓ A gyermekek csak nézik, hallgatják a mesét, bábjátékot, zenét.
- ✓ A kiválasztott műveket a többi érzékszervi területet is megcélózva igyekszünk a gyerekek számára megélhetővé, befogadhatóvá tenni.
- ✓ Minél kreatívabb, sokoldalúbb eszközök beépítése a befogadás elérése céljából (fények, illatok, mozgások, ízek, különleges hangok, különleges taktilis érzetek)

4.3.1.4. Látod, hallod

A vizuális és auditív ingerek észlelése, érzékelése ezen csoportos foglalkozás központi témája.

Cél:

A foglalkozás éves tematikáját úgy építjük fel, hogy mindkét ingercsoport között legyen kapcsolat, párhuzam. Párhuzamot, kapcsolatot keresünk egy tárgy hangja, és a hang által keltett fényhatás (erős, lágy, ...), vagy az eszköz színét illetően.

Feladat:

A felépítésben haladunk az egyszerűtől a bonyolult felé, vagyis a mindennapok során észlelhető, akár a gyermekek számára már ismert, megtapasztalt ingerektől az elvontabb, különlegesebb, a mindennapok során nem érzékelhető ingerforrások felé.

4.3.1.5. Környezetismeret

A környezetismeret foglalkozás keretében 3 nagy tapasztalatszerzési területre bontjuk az érzékelés észlelés folyamatának fejlesztését:

- *Ismerkedés az anyagokkal:* A számukra nehezen elérhető, megismerhető környezet testközelbe hozása. A környezet tárgyairól való tapasztalatszerzés, illetve a meglévő ismeretek, tapasztalatok bővítése. Ismerkedés az anyagok tulajdonságaival (állag, szín, hőmérséklet...)
- *Ismerkedés ízekkel:* Találkozás alap ízekkel (édes, savanyú, sós, keserű). Tapasztalatszerzés különböző érzékszervek (ízlelés, tapintás, szaglás, látás) segítségével az ételekről, ízekről az évszakoknak megfelelően.
- *Alkotás:* A gyerekek szerezzenek tapasztalatot különböző anyagokról, tárgyokról, ami a közvetlen környezetükben található, majd ezekből hozzanak létre valami újat. Ezzel is segítve őket az őket körülvevő világban való biztonságosabb tájékozódásban.

4.3.1.6. Játékos piknik

A foglalkozáson havonta változó tematika van, minden hónapban más-más ételekkel, ennivalókkal ismerkedhetnek a gyerekek, ezek többnyire az ünnepkörökhöz, az aktuális évszakhoz kapcsolódnak. A piknik foglalkozás sajátossága, hogy az óra keretei sokkal kötetlenebbek a megszokottnál. A foglalkozást a földre/szőnyegre terített lepedőkön tartjuk, minden gyermek olyan testhelyzetben vesz részt, amiben a legönállóbban, legkötetlenebbül tud a lepedőre tett ételekkel kapcsolatba kerülni. Az egyéni mértékű, de lehető legtöbb tapasztalathoz jutás, a taktilitás és a szag és ízérzékelés fejlesztése érdekében a gyermekek szabadon ismerkedhetnek minden ennivalóval, amit felkínálunk nekik. Így kézzel, lábbal, vagy akár egész testfelületen juthatnak élményekhez egyéni igényük, tetszésük szerint.

A foglalkozások célja:

- Önálló felfedezés, tapasztalatszerzés
- Szenzoros érzékenység csökkentése
- Szag és ízérzékelés fejlesztése
- Mintaadás, utánzás serkentése
- Taktilis-haptikus és szomatikus érzékelés fejlesztése

5.3.1.9. Délutáni csoportos foglalkozások

Minden napot csoportos foglalkozással és annak végén közös gyertyafújással zárunk az óvodában. A délutáni foglalkozásokat gyógypedagógus tartja, ha van zeneterapeuta a Központban két délután zeneterápiát szoktunk tartani, ez mindig az adott tanévre szerveződik. Zeneterapeuta hiányában csoportos zenefoglalkozást tartunk. A többi délután a gyógypedagógusok egymást közt elosztva, havonta változó tematika szerint tartják egy-egy érzékelési-észlelési területre építve, így tartunk pl.: *diavetítést vagy kortikális diasor nézegetést*- vizuális fejlesztés érdekében, *mozgásos játékot* -vesztibuláris-proprioceptív érzékelés-észlelés megsegítésére, vagy *népi játék adaptációt* az érzelmi és szociális nevelést megtámogatandó. A foglalkozásokat zenehallgatással és állandó rituálékkal zárjuk a gyermekek tájékozódásának könnyítése érdekében.

5.3.2. Egyéni fejlesztések

Az egyéni fejlesztő foglalkozások szintén lényeges területét alkotják a gyermekek nevelésének, fejlesztésének. Ezeken a foglalkozásokon a szakember és a gyermek intim, védett helyzetben vannak, ahol a közös munka, egymás megismerésének lehetőségei a leginkább adottak mindkettejük számára. A foglalkozások a helyzet intimitásából fakadóan a személyiség érzelmi-szocializációs területére vannak erős hatással.

Minden gyermek heti rendszerességgel részesül egyéni gyógypedagógiai, illetve mozgásfejlesztésben

A kommunikáció, mint fejlesztési terület fokozott figyelmet kap ezeken a foglalkozásokon. A gyermekek mozgásfejlesztője, és gyógypedagógusa heti 45-45 percet szán a gyermek egyéni fejlesztésére. Ennek megoszlása a gyermek fejlesztése kapcsán kitűzött célok, feladatok, a gyermek teherbíróképessége, és aktuális állapota szabja meg, hogy melyik terápiára mennyi időt szán az adott pedagógus. Lehetőség van kétszemélyes helyzetekben (gyermek + egy

szakember), valamint arra is, hogy a gyermekkel a két fejlesztő szakember együtt, egy időben dolgozik. Ennek kereteit, célját, a tanévben való megosztását a gyermekkel dolgozó szakemberek szabják meg. Az egyéni fejlesztések színtereit a következő pontokban tárgyaljuk.

Egyéni gyógypedagógiai fejlesztés

Az egyéni gyógypedagógiai foglalkozások alkalmával kétszemélyes keretek között lehetőség nyílik arra, hogy a gyermeket védett, ingerszegényebb környezetben megismerjük, önálló játékát, tevékenységeit, reakcióit megfigyeljük, esetleg befolyásolni tudjuk.

A fejlesztések során megfigyelhetjük, hogy mik azok a tárgyak, játékeszközök, dalok, mondókák...stb., amik érdeklik őt, és esetleg be tudjuk építeni más helyzetekbe a napirend során. Az egyéni, kétszemélyes helyzetek jó lehetőséget teremtenek arra, hogy a gyermek kommunikációs jelzéseit megfigyeljük, megismerjük, kialakítsuk, és megerősítsük, valamint különböző játékhelyzetekbe ágyazottan gyakoroljuk. Célunk, hogy ezeket a jelzéseket adaptálni tudjuk a napirend minden egyes helyszínén, és tevékenységeiben, valamint az otthoni környezetükben is.

Kiemelkedő hangsúlyt kap a bazális stimuláció, bazális kommunikáció, mint módszer a munkánk során.

A fejlesztések során a különböző funkcióterületek fejlesztése komplex módon zajlik, kommunikációs helyzetekbe ágyazottan. Kiemelkedő hangsúlyt kap az érzékelés-észlelés fejlesztése, kognitív képességek fejlesztése. Az, hogy egy gyermek hogyan tájékozódik a környezetében, milyen minőségű az önálló játéktevékenysége nagyban függ az említett funkcióterületek fejlettségi szintjétől.

Azoknál, a gyermekeknél, akiknél kimondottan fontosnak találjuk, pl. gyomorszonda, PEG, organikus eltérés, stb. esetén, az evési helyzeteken kívül is foglalkozunk velük az orális funkciók javítása érdekében. A többi gyermeknél ezt a feladatot, a gyógypedagógiai fejlesztés keretén belül látjuk el.

A fejlesztéseket a gyermekek egyéni igényeinek megfelelően építjük fel. A fejlesztések során végzünk bazális stimulációt, masszírozást, felkészítjük a gyermekeket a korrekciós technikák, pozíciók elfogadására. Különböző technikákkal fejlesztjük az orális szenzoros és motoros funkciókat.

Célunk:

- megismerjük a gyermekek jelenlegi fejlettségi szintjét, és megtaláljuk azt a legmagasabb, elérendő szintet, ahová szeretnénk a gyermeket eljuttatni
- hogy a környezetében való biztonságérzete kialakuljon
- motivált legyen különböző helyzetekben
- kommunikációs szintje a lehető legmagasabb szintre emelkedjen.

Egyéni mozgásfejlesztés

Az egyéni mozgásfejlesztések során lehetőség nyílik arra, hogy a gyermekkel egyéni igényeinek megfelelően foglalkozzunk. Célunk a fizikai állapot javítása / fenntartása, a gyermek mozgásainak oly módon történő fejlesztése, hogy eljuthasson a mozgás legmagasabb fejlettségi szintjére, amit funkcionálisan elérhet. A fejlesztések során a funkciófejlesztés kiemelt szerepet kap. Igyekszünk a gyermekek számára olyan mozgásokat lehetővé tenni, amiket egyéb tevékenységeikbe be tudunk ágyazni. Arra törekszünk, hogy minél önállóbbak

legyenek hely- és helyzetváltoztatások terén. E mellett fontos eleme az egyéni mozgásfejlesztéseknek a mozgásélmény nyújtása, amiket önállóan nem tud magának megszerezni.

Az egyéni mozgásfejlesztések is kommunikációs helyzetbe ágyazottan történnek. Törekszünk a kommunikációs jelzéseik megerősítésére, gyakorlására.

Egyéni mozgásfejlesztéseken nyílik lehetőségünk arra, hogy a gyermeket oly módon megismerhessük, hogy pozicionálását a nap során leginkább igényeihez mérten tudjuk megoldani. A pozicionálás során fontos szempont, hogy a gyermek kényelmesen helyezkedjen el, mindig megfelelő támaszt biztosítva számára, hogy aktívan részt tudjon venni adott tevékenységekben, pl. önálló játék, egyéni gyógypedagógiai fejlesztés, étkezési helyzetek, stb. Kerüljük azokat a pozíciókat, ahol a gyermek olyan mozgásmintákat alkalmaz, amelyek ellen dolgozunk más helyzetekben.

Feladatunk még a gyermek számára a megfelelő segédeszközök megtalálása, beállítása, kipróbálása. A segédeszközök megtalálása során szorosan együttműködünk ortopéd szakorvossal és ortopéd műszerészekkel.

Fejlesztési feladatok:

- Az általános részben említettek.
- Kommunikációs jelzéseik megerősítése, gyakorlása.

6. Óvodánk speciális programjai

A Body-Mind Centering® (BMC®)

Hetente két alkalommal Kálmán Ferenc BMC® terapeuta vezetésével két-három fős mozgásfejlesztőkből álló csapat tartja ezt a típusú foglalkozást, egyik napon a kis csoportunkból, másik napon a nagy csoportunkból választanak gyermeket.

A foglalkozások célja: a gyermek, mozgásos, testi tapasztaláson keresztül történő bevonása egy biztonságos, játékos folyamatba, mely teret ad a gyermek önkifejezésének és örömteli önálló részvételre sarkalja. Az önálló funkciós kompetenciák megtapasztalását a terapeuta, elsősorban a belső motiváció és a spontán mozgásöröm felkeltésével segíti, egy kiegyensúlyozott figyelmi állapot keretein belül. Ennek megfelelően, feladata nem annyira, célirányos mozgások készítése vagy közvetlen fizikai támogatása, inkább átgondolt érintések és támaszok adásával a testi és mentális rendezettség biztosítása. Az egyéni aktivitások mellett az interakcióknak is teret engedünk, ezzel is segítve a szocializációt, a spontán kommunikációs működést és az adaptációt. Egymás érzelmi, gondolati megnyilvánulásainak megfigyelése, értelmezése révén, az önértelmezés is megjelenik.

A foglalkozások felépítése:

A segítő szakemberek, a kezdést megelőzően megjelennek az óvodai közösségben, megfigyelik a gyermekeket, illetve igyekeznek jelenlétükre irányítani a gyermekek figyelmét. A kiválasztást követően külön helyiségben kezdődik a csoportos munka, ahol minden gyermek és az őt segítő szakember párban, de szabadon helyezkedik el, oly módon használva

a rendelkezésükre álló teret, hogy az egyszerre legyen az egyének számára szabad és tágas, ugyanakkor lehetőséget adjon a kapcsolatteremtésre is.

A foglalkozás a gyermek aktuális pszichofizikális állapotához illeszkedik. Néha, a mozgásos aktivitás irányába indul a munka, máskor a szenzoros figyelem erősítése a cél, de a passzív részvétel is teljesen elfogadható. Tulajdonképpen minden olyan belülről fakadó funkciónak teret engedünk, amely a gyermek komfortérzetét növeli. Az órák lehetnek teljesen különbözőek, de közősek abban, hogy a tapasztalás kérdését helyezik a középpontba, illetve azt, hogy a gyermek hogyan tud a tapasztaláson keresztül tanulni. Alapvetően, a terapeuta ajánlja meg a kiinduló helyzetet, ingereket, melyek közül elsősorban az érintés, a mozgás és hang kifejezés eszközeit használjuk. A csoporton belül teljesen elfogadott egymás szabad felderítése, a kapcsolatteremtés bármelyik formája, ha az nem hátráltat valamely éppen zajló folyamatot, illetve nem okoz tartósan frusztrációt a csoport tagjai számára.

Minden alkalmat valamilyen néhány percig tartó nyugalmi helyzettel zárunk, hogy lehetőséget adjunk a gyermekeknek a levezetésre, áthangolódásra, a nagyobb csoportba való visszatérésre. A segítők a gyermekeket a csoportba visszakisérik.

A foglalkozások kerete: Az óvodában végzett munka során hetente egy alkalommal találkozunk a gyermekekkel, intim, kiscsoportos formában. A foglalkozások alatt egy gyermeket egy terapeuta kísér, de interaktív helyzetben a szerepek rugalmasan alakulnak. A segítő nem szükségszerűen mozgásterapeuta, lehet bárki, aki a gyermeket már ismeri. Az alkalmak után a segítő szakemberek átbeszélik az adott alkalom eseményeit, megosztják a gyermekkel töltött idő tapasztalatait, reflektálhatnak egymás tevékenységére, illetve igyekeznek mindezt elhelyezni a gyerekekről addig kialakult tapasztalati rendszerben. Az egyes gyermekek esetében megfogalmazódó, szakmai szempontból fontosnak ítélt megfigyeléseket az óvodában tevékenykedő többi szakemberrel is megosztják, átbeszélik.

Varázslatok Hete

Az évszakonként egyszer megtartott élménypedagógiai héten, a hét öt napján különböző területeken, különböző, alternatív élményprogramokkal kínáljuk meg a gyermekeket. Két állatasszisztált (egy minilovas és egy kutyás) foglalkozás, egy hangszeres foglalkozás, egy multiszenzoros (Snoezelen) foglalkozás, valamint egy mozgás- és táncterápiás adaptáció kap helyet, melyek a képességek teljes spektrumának spontán helyzetben való alkalmazásán kívül a gyermekek érzelmeire is kifejezett hatással vannak. A Varázslatok hetének minden napján, az óvoda állandó programjában szereplő csoportos foglalkozások helyét veszik át az új élményprogramok.

A foglalkozások során a fejlesztő hatást a különleges élményekkel biztosítjuk:

- a mozgás- és táncterápiás adaptáción terapeuta által irányított érintésekkel és fókuszált figyelmi helyzetek teremtésével;
- állatasszisztált foglalkozásokon az élőállat (terápiás miniló és terápiás kutya) közelségével és a gyermek és az állat között spontán kialakuló kapcsolattal;
- a hangszeres foglalkozások esetében az élőzene hangulati erejével, valamint a hangszerek által keltett rezgések megtapasztalásával;
- a multiszenzoros foglalkozás során pedig főként látványelemekkel, de enyhe vestibuláris, taktilis, kinezetikus ingerekkel és természetesen zenei aláfestéssel az

ellazulás/relaxálás megtapasztalásával A Varázslatok hete minden, évszakos tematikára fűzött programja egy átgondolt szakmai koncepció mentén valósul meg.

A programok tematikái is illeszkednek a foglalkozásokhoz. Mivel a hétköznapiakban is az évszakok adják az alapot a tevékenységekhez, ezért az évszakokhoz igazodnak az élmények is (amikor ez lehetséges). Ez is megerősítheti az adott évszakban tapasztalt ingerek tudatosítását, elmélyítését élményen keresztül.

Az egyes évszakokhoz tartozó részletesebb tematikát a Programunk melléklete tartalmazza.

Ünnepeink

A tanév során két alkalommal rendezünk saját ünnepséget: karácsonykor és az évvzárással összekötött ballagáskor. Ezekre az alkalmakra mindig a gyermekekkel közösen kialakított programmal/előadással készülünk és vendégül látjuk a családokat. Ezen felül óvodásaink szüleikkel együtt részt vesznek a Központ közös Mikulás ünnepségén.

7. Óvodánk kapcsolatai

Kapcsolataink négy fő területre oszthatók:

- ☐ az óvodába járó gyerekek és szülei,
- ☐ a fenntartó és az Intézmény vezetése,
- ☐ A Budapesti Korai Fejlesztő Központ ambuláns részlegének dolgozói,
- ☐ Társintézmények, ELTE -BGGYK

A fenntartóval, a vezetőkkel és a Központ többi dolgozójával történő kapcsolattartás módját az Intézmény Szervezeti és Működési Szabályzata és Pedagógiai Programja tartalmazza ezért ennek taglalásától itt eltekintünk.

7.1. Kapcsolattartás a szülőkkel

A súlyosan, halmozottan sérült gyermekek nevelése, fejlesztése során a szülőkkel való kommunikáció rendkívül fontos. A csoport egyik célja, a gyermekek fejlesztésén túl, a család tehermentesítése, életminőségének javítása, mely csak a családokkal való szoros együttműködésben valósulhat meg. A szülőket rendszeresen tájékoztatnunk kell arról, mi zajlott aznap a csoportban, hiszen csak így tudjuk elérni, hogy a gyermek mindennapjaiba integrálhatóak legyenek a csoportban elért eredmények. Másfelől nemcsak a csoport szakemberei nyújtanak segítséget a szülők számára a gyermek otthoni ellátásában, hanem fordítva is, a szülők rendkívül fontos információkat, ismereteket, tanácsokat adhatnak számunkra gyermekükkel kapcsolatban, mely a csoportban folyó munkát nagymértékben segíti.

A családoknak az alábbi körben tudunk segítséget nyújtani:

→ az otthoni környezet kialakításában úgy, hogy a gyermek önállóan is el tudja abban foglalni magát,

- a gyermek kommunikációs jelzéseinek megértésében, a gyermek és a szülő közti kommunikáció előmozdításában,
- olyan, a csoportban már kidolgozott technikák átadásában, melyek a gyermekkel végzett gondozási tevékenységeket segíthetik,
- az otthon felmerülő egyéb problémák kezelésében, megoldásában.

A szülőkkel való kommunikáció formái

● **Szülői értekezlet**

Szülői értekezletet általában minden tanév kezdetén, illetve tanév végén tartunk, emellett a tanév folyamán bármikor, amikor erre szükség van, vagy a szülők részéről igény merül fel. A szülőket a szülői értekezlet időpontjáról időben tájékoztatjuk, minimum két hetet hagyva a számukra arra, hogy az adott időpontra szabaddá tegyék magukat. A szülői értekezletek alatt gyermekfelügyeletet biztosítunk.

● **Konzultáció**

Minden tanév első két hónapjában minden szülővel/szülőpárral sor kerül egyéni konzultációra. Ezen a gyermek gyógypedagógusa, mozgásfejlesztője és a szülők vannak jelen. Itt a szülők nyugodt körülmények között elmondhatják mi történt a gyermekkel/családdal az elmúlt időszakban és erre szükség van a gyermekek fejlesztési programjának elkészítéséhez is: a szülő ilyenkor tudja nehézségeit, céljait, vágyait megfogalmazni, melyeket a szakemberek beépítenek a gyermekek programjába. Ezeken az alkalmakon a szülővel a gyermekével kapcsolatos nevelési, fejlesztési kérdésekről beszélgetünk, lehetőség van az otthoni események, problémák megosztására, és közösen gondolkodunk vele a gyermek továbbhaladásáról. Amikor a gyermek egyéni fejlesztési programja elkészült a gyermekkel foglalkozó gyógypedagógus és mozgásfejlesztő közös megbeszélés keretében bemutatja a szülőnek a gyermeke számára kitűzött nevelési és fejlesztési célokat és feladatokat, illetve lehetősége van a szülőnek azt kiegészíteni.

● **Napi kommunikáció a szülőkkel**

Mivel csoportunkba a gyermekek családjaikból érkeznek, rendszerint szüleik hozzák, viszik őket. Ilyenkor a csoport munkatársainak lehetőségük nyílik arra, hogy a fontosabb napi eseményeket megbeszéljék a szülővel. Reggel, a gyerekek érkezésekor, a szülő elmondja a gyermek gyógypedagógusának, vagy az asszisztensnek, mi történt a gyermekkel az utóbbi időben (éjszaka/ hétvégén), milyen hangulatban van, valamint minden olyan információt átad gyermekével kapcsolatban, ami ellátását illetően fontos lehet a számunkra (pl. gyógyszerváltozás, mit egyen, stb). Délután, a nap zárásakor, a csoport munkatársai osztják meg a szülővel a napi eseményeket, elmondják, mi történt aznap a gyermekkel a csoportban, milyen tevékenységekben vett részt, hogyan érezte magát, stb.. Lehetőség nyílik a praktikus dolgok megbeszélésére is, pl. elfogyott a gyermek pelenkája, stb.. Többször előfordul, hogy hazamenetelkor a gyermek gyógypedagógusa, mozgásfejlesztője már nincs a csoportba, így nincs lehetőség az egyéni foglalkozásokon történekről beszámolni. Ha a szülőnek igénye van a részletes információkérésre, akkor bármikor kérhet, kezdeményezhet további egyéni konzultációt.

- **Üzenő füzet**

Ha a gyermek nem a szülővel, hanem más személlyel vagy szállító szolgálattal érkezik a csoportba, a szülővel a mindennapi kommunikáció a gyermek *üzenő füzetén* keresztül zajlik, melyben a fenti információkat a szülők és a csoport munkatársai ugyanúgy megoszthatják egymással.

- **Nyílt nap**

A nyílt nap a szülők számára előzetes egyeztetés alapján kijelölt olyan napokat jelent, amikor csoportunkat látogathatják. Ezeken a napokon a gyermek szülőjével együtt van jelen a csoportban. A szülő részt vehet a gyermek valamennyi tevékenységében. Megfigyeli a gyermek, illetve a szakemberek tevékenységeit, konzultál, beszélget a csoport munkatársaival gyermekéről, annak teljesítményéről, állapotáról. Az ilyen napokon nyílik lehetőség arra, hogy a csoportban elért eredmények a szülő számára a gyakorlatban átadásra kerüljenek, valamint arra is, hogy a csoportban felmerülő gyakorlati kérdések, problémák megoldására a szülő bevonásával, segítségével keressünk megoldást. A szülők számára nyílt napot általában félévente hirdetünk meg, s az ilyen alkalmak alapvető szabálya, hogy egyszerre legfeljebb két szülő tartózkodhat a csoportban.

- **Családlátogatás**

A tanév során szükség szerint a tanulók családjait családlátogatás keretében otthonukban meglátogatják a csoportban dolgozó szakemberek. Ezeken az alkalmakon lehetőségünk nyílik a gyermek otthoni életének, környezetének, mindennapjainak megismerésére, a szülővel való kölcsönös tapasztalat- és ötletcserére. Jellegükénél fogva kötetlenebb alkalmakról van szó, így a gyermek ellátásával közvetlenül összefüggő kérdések megvitatásán túl lehetőségünk van a gyermek szociális kapcsolatainak, környezetének, otthoni spontán viselkedésének megfigyelésére is. A családlátogatáson szerzett tapasztalatokat felhasználjuk a csoportban folyó munka során. A családlátogatást általában a szülők kezdeményezik.

- **Szülőcsoport és pszichológiai tanácsadás**

A szülők számára, az általuk megjelölt témában, igény szerint szülőcsoportot tartunk. Emellett az intézmény más kollégáitól lehetőségük van pszichológiai segítséget is kérni, melyet szükség esetén rendszeres pszichológiai tanácsadás formájában biztosítunk számukra.

- **Faliújság**

Az előszoba egyik jól látható falán található a csoport faliújsága. Ezen megtalálható a csoportban dolgozó szakemberek fogadóóráinak időpontjai, aktuális, a szülők számára fontos információk (szolgálatok elérhetőségei, üzenetek, események, újságcikkek), valamint az aktuálisan folyó csoportos foglalkozások témája.

A szülők az óvodában folyó munkánkat a következő tevékenységekkel segítik:

1. részvétel a csoport rendezvényein,
2. véleménynyilvánítás, tapasztalatok megosztása a pedagógiai programmal és gyermekük egyéni nevelési programjával kapcsolatban,

3. gyermekükkel kapcsolatos nevelési, gondozási nehézségek megosztása, a csoport szakembereivel közös megoldás keresése,
4. szponzori segítségnyújtás keresése,
5. az óvodai csoport működését érintő kérdésekben véleménynyilvánítás, ötletek adása.

7.2. Kapcsolat társintézményekkel

A szülőkkel való kapcsolattartás, együttműködés mellett nagyon fontosnak tartjuk, és kiemelt figyelmet fordítunk egyrészt a gyermekeket ellátó (intézményen kívüli) **más szakemberekkel** való kapcsolattartás kiépítésére, valamint a gyermekeinket majdan **fogadó iskolák** feltérképezésére, személyes kapcsolatok kialakítására. Az iskolaválasztásban aktívan közreműködünk.

Mivel a súlyosan, halmozottan sérült gyermekek óvodai ellátása, módszertanának kidolgozása még nagyon gyermekcipőben jár hazánkban, ezért fontosnak tartjuk különböző fórumok (különböző szakmai munkacsoportok, konferenciák, intézménylátogatások) keretében az együttgondolkodást, problémás esetek megvitatását a különböző intézmények szakembereivel, akik súlyosan, halmozottan sérült gyermekeket ellátnak. Emellett folyamatos hospitálási lehetőséget biztosítunk, a hozzánk hasonló területen dolgozó kollégáinknak.

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának gyakorlati képzéseiben részt vállalunk, annak terepet biztosítunk, így az ott dolgozó oktatókkal rendszeres, élő szakmai kapcsolatot ápolunk.

8.A pedagógiai munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzéke

A csoport heterogenitása azt kívánja, hogy az egyénre szabottságot maximálisan lehetővé tevő eszközkészlettel dolgozzunk. A különböző terápiás, fejlesztési és nevelési helyzetek mindig a gyermek szükségleteihez, képességeihez és készségeihez igazodnak. A csoportos foglalkozások keretében erre a differenciálás ad lehetőséget.

Munkánk során alkalmazzuk a gyógypedagógiában, mozgás és érzékszervi fejlesztésben ismert fejlesztő, nevelő és terápiás eljárásokat.

Helyiségek

A csoport a Budapesti Korai Fejlesztő Központ Bártfai utcai épületében működik. Csoportunk az Intézmény földszinti részén található, amely megkönnyíti a segédeszközökkel való közlekedést a családok részére.

- **2 csoportszoba:** közös programok, csoportos foglalkozások, étkezések és a szabadidős tevékenységek egy részének színteréül szolgál.
- **sötétszoba:** vízággyal és Snoezelen-terápia eszközeivel felszerelt, elsötétített szoba, így a gyógypedagógiai fejlesztéseken túl relaxációra, önálló játéktevékenységre is lehetőséget ad a gyermekek számára.
- **egyéni fejlesztő szoba**

- **előtér:** a családok a parkolóból közvetlenül az óvoda előterébe tudnak belépni egy, csak az óvodának fenntartott bejáraton keresztül, itt van lehetőség a babakocsik, esernyők, stb. tárolására.
- **öltöző:** ahol a gyermekeket a szülők átadják, illetve átveszik a szakemberektől. Ebben a helyiségben találhatóak a gyerekek ruhás polcai, itt zajlik benti, illetve kinti ruhájuk cseréje.
- **iroda:** dokumentációk végzésére, szülői konzultációk lebonyolítására, kisebb team munkák megszervezésére, valamint számítógépes programokat használó gyermekeink egyéni fejlesztő foglalkozásának helyéül szolgál
- **vizesblokk:** ez egy elkülönített helyiségben van, ahol a pelenkázó, a különböző magasságú WC-k és mosdók, egy fürdőkád, továbbá a csoportban dolgozó kollégák öltözője található.

Eszközök

Fejlesztő eszközök:

- o szomatikus, taktilis, vibratórikus ingereket nyújtó eszközök:
 - különböző tapintású anyagok, felületek,
 - textiliák, kefék, masszírozók,
 - szőnyegek,
 - habok, olajok, krémek, fürdősók,
 - terményfürdők,
 - hajszárító, ventilátor,
 - rezgőlap,
- o látásfejlesztést, vizuális ingereket nyújtó eszközök:
 - különböző lámpák,
 - világító doboz,
 - disco-gömb,
 - diavetítő,
 - plazma lámpa,
 - vízhenger,
 - fényvisszaverő, fényáteresztő tárgyak, lapok, felületek,
- o hallásfejlesztést, auditív ingereket nyújtó eszközök:
 - különböző méretű, hordozható hangfalak,
 - hangszerek: kínai gong, furulya, csörgők, csengők, dobok, triangulum, xilofon, esőbotok,...
- o kommunikációfejlesztést szolgáló, kommunikációt segítő eszközök:
 - tárgyjelek,
 - fényképek,
 - kommunikációs kártyák,
 - falra ragasztott, a napirend egyes elemeit mutató kártyák,
 - egy gombos kapcsoló, több gombos kapcsoló
 - számítógép,

- kommunikátorok
- o vestibuláris ingerlést, egyensúly-fejlesztést szolgáló eszközök:
 - különböző méretű, formájú és felületű Bobath-labdák,
 - hinták, hintaágyak,
 - tölcsér,
 - billenő lapok,
 - lejtők,
 - tornapad,
 - egyéb mozgásfejlesztő eszközök:
 - guruló zsámolyok,
 - zsámoly,
 - bordásfal,
 - henger,
 - alagút,
 - babzsákok, súlypántok,
 - párnák a pozicionáláshoz,
 - ékek, matracok
 - egyéb gyermekjátékok.

A gyerekek önálló- játék tevékenységét segítő eszközök:

- korláttal körülvett hempergő,
- fregoliról lógatott különböző tapintású, különböző hangot adó játékok,
- labdafürdő,
- terményfürdők,
- nagyméretű járóka, benne tépőzárral felragasztott és egyéb játékok,
- vízágy,
- színes gyereksátor,
- „zenedoboz” (zárható szekrényben kialakított kényelmes fekvőhely, a hangfalakat a szekrény oldalára helyezve a szekrény falát a hang rezgeti, belül színes lámpák, fellógatott játékok),
- az önállóan közlekedni tudó gyerekeknek játékokkal teli polcok.

Gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök:

- különböző ültetők, ültető modulok,
- terápiás székek, babakocsik,
- járókeretek,
- állítópadok,
- étkezést, önkiszolgálást segítő eszközök (csúszásgátlók, speciális kanalak, poharak, stb.),
- váladékszívó berendezés.

9. Gyermekvédelmi feladatok

Az óvodai csoport gyermek és ifjúságvédelmi feladatai körében

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény,
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet,
- valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény vonatkozó rendelkezései szerint jár el.

2018. szeptember 1-től a Gyvt. 40/A. § (2) ag) pontja szerint a család-és gyermekjóléti központ az általános szolgáltatási feladatain túl a gyermek családban nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelő önálló egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat nyújt, amelynek keretében óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet biztosít. A végrehajtással kapcsolatos részletesebb szabályozást a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV.30.) NM rendelet tartalmazza.

Az óvoda vezetője és gyógypedagógus munkatársai közreműködnek az illetékes gyermekvédelmi központtal, minden segítséget, információt megadnak a gyermekvédelmi feladatok ellátásához, a gyermekek fejlődését veszélyeztető körülmények megelőzéséhez, feltárásához és megszüntetéséhez. Gyermekintézmény lévén természetes, hogy az egyéni sorsokkal való törődés, a családgondozás, a rászorulóknak segítése kiemelt feladatunk. Tudjuk, hogy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény értelmében a gyerekek jogainak védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyerekek nevelésével, oktatásával, ügyeinek intézésével foglalkozik.

A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységeink

1. A család szociális körülményeinek megismerése a szülővel való személyes beszélgetések keretében, valamint a családdal való folyamatos kapcsolattartás során.
2. A család anyagi nehézségei esetén a gyermek fejlődéséhez, ellátásához szükséges felszerelések biztosítása eszközkölcsonzással.
3. Segítségnyújtás a családnak a gyermek számára megfelelő, fejlődését és jó közérzetét elősegítő otthoni környezet kialakításában.
4. Szülői értekezleteken felvilágosítás az igénybe vehető szociális juttatások, pályázatok köréről, valamint az igénybevételekhez az intézmény részéről szükséges lépéseket megtesszük, a szükséges dokumentumokat, ajánlásokat elkészítjük.
5. A súlyosan és halmozottan fogyatékos gyermekeket nevelő családokat megcélzó ismeretterjesztő és tájékoztató jellegű kiadványok, honlapok eljuttatása a szülőkhez.
6. Pszichológiai tanácsadás lehetőségének biztosítása a szülők, illetve a családok számára, valamint igény szerint, a szülők által szorgalmazott témában szülőcsoportok szervezése.

10. A nevelőmunka értékelése

- A konkrét mindennapi gyógypedagógiai munkát a gyermekek fejlesztési programja alapján is megvizsgáljuk minden tanév végén és a szükségszerű önreflexiót követően a pedagógus a saját munkáját is értékeli.
- Az óvodai intézményegység dolgozóira is vonatkozik az intézmény értékelési rendszere, melyet a Szervezeti és Működési Szabályzat tartalmaz, ennek része a teljesítmény értékelési rendszer is, melynek célkitűzéseit és eredményeit az óvoda gyógypedagógusai az Ovikréta felületén dokumentálnak.

11. Mellékletek

1. melléklet: Napirend

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
7.30 - 8.45	Érkezés, szülői konzultáció				
8.45 - 9.15	Reggeli köszöntés				
9.15 - 9.45	Tízórai, gondozási helyzetek, önálló játék				
9.45 - 10.30	Csoportos foglalkozás				
10.30 - 10.45	Gondozási helyzetek				
10.45 - 12.00	Egyéni fejlesztés, önálló játék				
12.00 - 14.30	Ebéd, gondozási helyzetek, majd csendes pihenő				
14.30 - 15.00	Gondozási helyzetek				
15.00 - 15.30	Délutáni csoportos foglalkozás				
15.30 - 16.30	Hazamenetel, szülői konzultáció				

2. melléklet: A csoportban használt dokumentumok rendszere

Dokumentum	Készítője, felelőse
Pedagógiai program	Óvodavezető
Éves munkaterv és beszámoló	Óvodavezető
Csoportos foglalkozások tematikája	Gyógypedagógus, gyógytornász
Egyéni fejlesztési program	A csoport munkatársai (gyógypedagógusok, gyógytornászok)
Mulasztási napló	A csoport gyógypedagógusai, felelőse az óvodavezető
Óvodai törzskönyv	Óvodavezető
Óvodai csoportnapló	A csoport gyógypedagógusa
- Kérdőívek - Általános, tájékoztatást segítő kérdőív - Egészségügyi kérdőív	A gyermek gyógypedagógusa
A gyermekek orvosi, és pedagógiai anyagainak rendszerezése	A gyermek gyógypedagógusa
Üzenőfüzet	A gyermek gyógypedagógusa, mozgásfejlesztője
Házirend, együttműködési megállapodás	Óvodavezető
Egészségügyi törzskönyv	A csoport neurológus orvosa
Team napló	Óvodavezető
Konzultációk jegyzőkönyve	A konzultáción résztvevő szakemberek

3. melléklet: Megfigyelési szempontok a fejlesztési program elkészítéséhez

(Összeállította: László Tímea, Kapronyi Ágnes)

A megfigyelési szempontok alapját **Carla Vlascamp: Normálisan különleges c. kéziratban** meglévő könyve adja.

Újonnan csatlakozott gyermek esetén:

- *Mikor csatlakozott a gyermek a csoportunkhoz?*
- *Hogyan zajlott a beszoktatás? (ideje, leválás fokozatai)*

Szociális viselkedés, általános jellemzés:

- Milyen a gyermek általános közérzete? Ezt miből gondoljuk?
- Milyen körülmények között érzi jól magát a gyermek? Ezt miből vesszük észre?
- Mi az, amitől fél, megijed, nem szeret? Ezt honnan látjuk? Mitől, és milyen gyorsan nyugszik meg?

Kommunikáció:

- Miképp tudja jelezni, hogy mit szeretne, mit nem? (részletes leírás, kifejtés)
- Melyek azok az aktivitások melyeket képes élvezni? (játék, tárgy, és önállóan indított mozgás)
- Hogyan szereti, vagy viseli el a gyermek, ha közelíteni próbálunk hozzá?
- Milyen speciális szükségletei vannak a gyermeknek? (pl. ismert és biztonságos környezet, egyértelműség, kapcsolati tapasztalat, állandó, vagy változatos napirend, bevonjuk őt abba, hogy mi történik körülötte, más típusú kommunikáció)

Napirend:

- Hol van probléma a jelenlegi napirendjében?
- Mire kell fókuszálnunk?
- Melyik/melyek az aktív időszak(a)i a napirendben?

Mozgás

- Hogy érzi magát a testében, vannak-e a mozgással kapcsolatba hozható fájdalmai, vagy megélt nehézségei?
- Milyen mozgásformák, vagy mozgásos tevékenységek szereznek neki örömet? És mi az, amit hárít?
- Milyen önálló, vagy segédeszközös helyzet és helyváltoztatásra képes a gyermek?
- Milyen segédeszközöket használ és mire? Hogyan túri el azokat?

Gondozás:

1. Étkezés:

- Mit jelent a gyermek számára az étkezés? (örömforrás, feszültség, frusztráció)
- Milyen körülmények között étkezik? Milyen körülmények szükségesek a legideálisabb étkezéséhez? (segédeszköz, pozicionálás, személyfüggőség, ételfüggőség)
- Mennyire együttműködő a gyermek az étkezési folyamatokban?
- Milyen állagú, ízű, és hőmérsékletű ételeket fogyaszt szívesen?

2. Szobatisztaság:

- Hogyan viszonyul a gyermek a pelenkázási szituációhoz? (kedveli, elviseli, fél tőle...stb)
- Milyen körülmények között szokta meg a pelenkacserét?
- Mutat-e bármiféle együttműködést a pelenkacsere folyamatában?
- Hogyan viszonyul a bilin vagy a vécén ültetéshez? Ha sikerül a vécébe üríteni, észleli-e?
- Zavarja-e ha tele van a pelenkája? Ha igen ennek milyen látható jelei vannak?

A célok felállításához szükséges kulcskérdések:

- *Mennyire egységesen vélekedik a team arról, hogy milyenek a lehetőségek egy bizonyos gyerekkel kapcsolatban?*
- *Mi lenne az, amin a leginkább változtatnál, ami gyerek, és családja életminőségét javítja?*

4. melléklet: A beszoktatás menete

- A csoportba kerülés első időszaka a **beszoktatás ideje, ami minimum 5 nap, maximum 2 hét**. Minden gyermek, illetve család előélete, igénye más, így a beszoktatás időszaka ehhez igazodva történik. A szülőről való leválás fokozatos. A csoportba való beszoktatás menete a következőképpen zajlik:

- ☐ A csoport vezető gyógypedagógusa telefonon felveszi a kapcsolatot a szülővel.
- ☐ A gyermek és a szülő/szülők ellátogatnak a csoportba. Ez idő alatt lehetőség van arra, hogy a szülő részletes tájékoztatást kapjon a csoportról, illetve a csoportban folyó pedagógiai munkáról is.

- ☐ Az első nap csak fél napot tölt a gyermek a szülővel a csoportban. Részt vesznek a csoportos foglalkozáson, ekkor a gondozási tevékenységeket még a szülő végzi.

- ☐ Második nap már egész napot tölt a gyermek a csoportban az egyik szülő jelenlétében. Részt vesz a csoportos foglalkozásokon, a gondozási tevékenységeket még mindig a szülő végzi, és közben a lehetőségekhez mérten konzultál a gyógypedagógussal, aki megfigyeli a gondozási tevékenységek menetét.

- ☐ Harmadik napon a szülő jelenlétében a gyermek gyógypedagógusa foglalkozik a gyermekkel a csoportos foglalkozásokon. A gondozási tevékenységeket a gyógypedagógus végzi a szülő jelenlétében. Egyéni gyógypedagógiai foglalkozás keretében lehetőség van arra, hogy a gyermek eddigi fejlesztési folyamatát a szülő és a gyógypedagógus megvitassa, és a gyermek önálló játékát megfigyelje.

- ☐ A negyedik napon, már a szülő csak a háttérből figyel, minden tevékenységet a gyógypedagógus végez a gyermekkel.

- ☐ Az ötödik napon a szülő, csak az egyéni fejlesztő foglalkozáson van jelen, a nap többi részében vagy a detektív tükrön keresztül figyeli a gyermekét, vagy ha igényli, a gyermeke gyógypedagógusával egyeztetve el is mehet 1-2 órára.

- ☐ A szülő akkor hagyja ott a gyermekét a csoportban, ha minden gondozási tevékenységet megmutatott és ha úgy érzi, a bizalom kialakult a csoport szakembereivel szemben és a gyermekét bátran ránk bízta.

- A csoportban a gyermekek a beszoktatási idő után szüleik nélkül vannak jelen, ami a családot némileg tehermentesíti, a gyerekeknek pedig újfajta tapasztalatokat biztosít a csoportos együttlét, szociális kapcsolatok kialakítása során.

- A gyermek csoportba kerülésekor a szülő megkapja a csoport **házirendjét**, és egy **együttműködési megállapodás** köttetik a szülő és az Intézmény között, amelyben foglaltak a szülő aláírásával tudomásul veszi, és a csoport, illetve az intézmény dolgozóit is arra kötelezi, hogy a megállapodásban leírtak alapján cselekedjen. Mindkét dokumentáció egy példányát a szülő megkapja.

3. melléklet: Varázslatok Hete – Tematika

ŐSZ:

Az őszi hónapokban foglalkozásáró zenének csellóval játszott komolyzenéket válogattunk a mozgáscsoportok végére – mert ebben találtuk meg az őszi levélhullás hangulatot – ezért a húros hangszerekre esett a választás a hangszeres foglalkozáshoz. A hangszerek összetételéből egyértelműen adódott, hogy magyar népzenei elemeket használunk őszi népdalokkal kombinálva. A multiszenzoros foglalkozáson, mely inkább látványelemekre épít, az őszi időjárást próbáltuk megjeleníteni. A novemberi foglalkozásokon a szél és az eső a téma, ezért látványként a vízre és a kék színre esett a választásunk, míg vesztibuláris elemként pedig a hullámzást próbáltuk megjeleníteni egy félig felfűjt matracon. Taktilis (és vizuális) ingerként maga a víz jelent meg.

TÉL:

A januárban általában a jég, a hideg és a tűz, a forró ellentétével ismertetjük meg a gyerekeket. Ezért a jég tulajdonságait megjelenítve a kemény, a csilingelő hangokra – fém hangszerekre – gondoltunk a hangszeres foglalkozáshoz. Ehhez választottuk a triangulumot, a metalofont, a cintányért, a szélhárfát és a mini gongot. A multiszenzoros foglalkozás elején még mi is megjelenítettük a jég és a tűz ellentétét a kék és a piros fények segítségével és az ahhoz illő zenei aláfestéssel. Végül a fő téma a tűz lett, amit a piros, a narancs és az arany színekkel, fényekkel valósítottunk meg, illetve vesztibuláris elemként a tűz pattogását a piros és narancs színű labdákon tapasztalhatták meg a gyerekek. Taktilis (és vizuális) ingerként a fémes tapintású (piros/arany) csomagolópapírt használtuk.

TAVASZ:

Tavasszal a természet ébredése és a színek költöznek az óvodába, ezért a finom, kellemes hangok és rezgések jelentek meg a hangszeres foglalkozáson gitárral, kalimbával és Orff hangszerrel. A multiszenzoros foglalkozás során a színekkel játszottunk és a rezgőlap finom rezgéseivel, valamint kellemes virágillattal. Ekkor taktilis (és vizuális) ingerként a krepp papírral lehetett ismerkedni.

NYÁR:

Nyáron a nyaralás, a pihenés, a szabad levegő, a fűszerek, valamint a tanév összefoglalása és lezárása a téma. Nem jelképezheti más ezeket az eseményeket, mint a szabad gondolkodást és improvizációt képviselő handpan. Egy kedves önkéntes segítő által megszólaltatott különleges hangszer izgalmas keleties hangzása és egyedi ritmusa varázsolhatta el a gyermekeket a hangszeres foglalkozáson. A multiszenzoros foglalkozáson pedig a vesztibuláris ingereket felváltották az orális ingerek, így a meleg nyár legfrissítőbb finomsága, a jégkrém került a terítékre egy játékos piknik megvalósításával. A hideg és eleinte kemény, majd egyre folyósabbá váló jégkrém két igazán eltérő színben és ízesítésben elegendő taktilis, vizuális, olfaktorikus és orális, valamint auditív ingert biztosított a gyermekeknek.

Az állatasszisztált foglalkozásokhoz kezdő- és lezárózeneként a minilovas foglalkozáshoz Kodály Zoltán: Hány Jánosát választottuk és a kutyás foglalkozásra Gryllus Vilmos: Kutyát

kérek! dalát. Az állatasszisztált foglalkozásokat egy-egy jellegzetes zenével kezdjük, még mielőtt belépnek a térbe a terápiás állatok, annak érdekében, hogy a gyermekeknek legyen idejük felkészülni arra, hogy élő állattal fognak találkozni. Ez a két foglalkozás kevésbé illeszkedik az évszakos tematikába, viszont ezek a foglalkozások a szociális, a kommunikációs és a kontaktuskészséget, valamint a figyelem koncentrációt segítik megalapozni, spontán kialakuló szituációba ágyazva az állatok pusztá jelenlétével, valamint a belőlük áradó és a körülöttük kialakuló nyugalmat megtartó térrel. A minilovas foglalkozáson meg tapasztalhatják a gyermekek és a felnőttek egyaránt, hogy nem csak érintéssel, de pusztá közelséggel is lehet kapcsolatot kialakítani és fenntartani, vagyis nem feltétlenül szükséges a gyermeknek kézzel vagy lábbal az állatot megérintenie ahhoz, hogy tapasztaljon, tapasztalatot szerezzen. A gyermekek egy merőben új élményben részesülnek, amikor olyan közel kerülhetnek a terápiás állatokhoz, hogy akár egész testükön keresztül megérezhetik az állat szívverését, légzését, biztonságot nyújtó kisugárzását. Az állatok a tisztaságuk ellenére is elég erőteljes olfaktorikus tapasztalást is biztosítanak a gyermekeknek.

A mozgás- és táncterápiás adaptáció bár zenében alkalmazkodik az évszakos tematikához, mégis kicsit kilóg a sorból, mert itt a gyermekeket segítő szakemberek nem csak segítő minőségben, de saját jogon is résztvevői a foglalkozásnak. A terapeuta által biztosított és irányított figyelmi erőter segít a gyermekeknek meg tapasztalni, hogy a mozgás, a mozdulatlanóság, a hangok, a térben való elhelyezkedés, mind-mind kommunikációs eszköz lehet, mely új kommunikációs utat nyithatott meg a gyermekek és felnőttek között. A felnőttek eltávolodhatnak az általuk segített gyermektől és más perspektívából tekinthetnek a gyermekekre és a felnőttekre egyaránt. A foglalkozást tartó terapeuta, Bóta Ildikó szerint fontos kiemelni, hogy a segítőik jól-léte az egyik legfontosabb komforttényező az ilyen mértékben érintett gyermekek esetében, hiszen szinte minden élményhez, illetve annak értékeléséhez, integrációjához, folytonossá válásához a jelenlévő segítőik asszisztenciája által jutnak. A foglalkozások végén megpróbáljuk a körülményeket úgy alakítani, hogy maradjon még idő – bár már nem csoportos formában, hanem egyénileg – a megfigyeléseink alapján „megbeszélni” a gyermekekkel, a képességeiknek megfelelően augmentatív és alternatív kommunikációt alkalmazva a foglalkozás során tapasztaltakat, irányított, a gyermekekre adaptált visszacsatolással tudatosítva a történeteket. Mindezek megerősítését tovább segíti, amikor a gyermekekért érkező szülőknek a gyermeket megsegítve, bevonva a beszélgetésbe közösen meséljük el a gyermek által átélt élményeket és eseményeket.

Záradék

A 2025. augusztus-szeptemberben módosított pedagógiai programot a gyógypedagógiai óvoda nevelőtestülete és az intézmény vezetése a következő tanévre elfogadta.

Budapest, 2026. szeptember 1.

Intézményvezető

Óvodavezető

